

תשורה

משמחת הנישואין של

מנחם מענדל ויהודית

ריצקין

עריכה ועיצוב:

מרדכי סטמבלר

כל הזכויות שמורות

ב"ה

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו, בנישואי צאצאינו החתן התמים הרב מ' מנחם מענדל שיחי' עם ב"ג הכלה המהוללה מ' יהודית תחי'.

התודה והברכה מובעת בזה לבני המשפחה, ידידנו ומכרנו שיחיו, שבאו מקרוב ומרחוק להשתתף בשמחתנו, ולברך את צאצאינו שיחיו בברכת מזל טוב מזל טוב, וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בתור מזכרת משמחתינו, הננו בזה להגיש לפני כל הנוטלים חלק בשמחתנו, תשורה זו הכוללת תולדות חייו וזכרונותיו של אב סבו של החתן, הרה"ח הרה"ג ר' שרגא מלך קפלן ז"ל, ששימש כרבה של קהילת חב"ד ומראשי הישיבה בלוד, כשלצד אלו באו אגרות קודש שקיבל מרבותינו נשיאנו. כן הוספנו מכתבים לאב וסב הכלה.

התודה והברכה נתונה מקרב לב לעורך התשורה, הת' מרדכי שי' סטמבלר, שטרח ויגע רבות בהכנת התשורה לדפוס.

התוכן מבוסס בעיקר על ראיון עם הרב נחום קפלן, ועל כתבותיו של נכדו של ר' מלך, ר' ישראל אלפנביין, ב'כפר חב"ד', ויישר כח לו שהואיל למסרן בתוספת עצות מועילות. ר' מלך קיבל אגרות רבות מרבותינו, ונדפסו וצוטטו רק אלו שהיה בהם מן הענין. יישר כח לשאר בני המשפחה שהקדישו מזמנם והואילו למסור את אגרות קדשם של כ"ק רבותינו נשיאנו, ואת התמונות שנדפסו בפנים.

ויהי רצון שזכותו של הסבא הגדול בלימוד התורה וקיום המצוות בכלל, ובפרט הוראות כ"ק רבותינו נשיאנו, תעמוד לו וליוצאי חלציו, ולכל בית ישראל, לכל המצטרך להם בגשמיות וברוחניות לאורך ימים ושנים טובות, ושנזכה במהרה לגאולה האמיתית והשלימה.

בשם המשפחות,

יוסף מאיר ונחמה שטרסברג

משה וחנה ריבקינ

ג' אלול ה'תשע"ה

כפר חב"ד

הרב שרגא מלך קפלן ז"ל

☞ הוראה של הרבי מתקיימת מאליה

"נולדתי ביום כ' אדר שני בשנת תרע"ג (סימן - "כאיל תער"ג על אפיקי מים") בעיירה מאלאט, לאבי הרב אריה לייב ב"ר שרגא (קוסאוויצקי, שהחליף אחר כך את שמו לקפלן) ולאמי הרבנית דאברע בת הרב הצדיק ר' ברוך ממשפחת גרוסברד. זקני הרב ברוך, למרות שלא היה מעדת החסידים, היה מקרב את החסידים ובהרבה דברים היה נוהג כמוהם. למשל, בספירת העומר היה אומר את ה'ריבוננו של עולם' שהמתנגדים אינם אומרים, והיה מכוון ואומר את ה'ספירה' לפי כוונות האריז"ל.

קשה לתאר את המצב קודם המלחמה, כשאבי הוכרח ללכת נדוד. בימים ההם ברחו פליטים רבים מפולין וליטא לרוסיה, וככה נדד אבי ממקום מולדתו לארץ רוסיה. ראשית בואו היתה לעיירה קטנה פעטרובסק שבפלך סארטוב ושם חי מכספי חלוקת הגוינט לפליטים. כך חיינו בשנים תרע"ו תרע"ז ותרע"ח.

אחר כך החליף אבי את מקום מגוריו לעיירה הקטנה גאראדישד, סמוך לקרמנטשוג, כנראה ברח לשם בגלל האי שקט מהכנופיות שעשו פרעות בזמן ההוא ברוסיה. אך גם שם בגאראדישץ סבלנו הרבה פחדים מפני הכנופיות של פעטליורה ועוד חיינו בדוחק ממש וסבלנו מרעב ומכל מיני מחלות. אחרי כמה שנים עברנו לגור בעיר קרילוב, ששמה כיום נאוואגער ארגאווסק. היושבת על נהר הדנייפר ומגיעים אליה בספינה מקרמנטשוג.

בתחילה אבי ניהל שם מחלקת ישיבה קטנה של בחורים שהביא מסלבודקה. לאחר שהישיבה התפזרה בגלל לחצם של הבולשביקים, אבי קיבל על עצמו את הרבנות בעיר אף שהדבר לא היה לפי רוחו. השלטון החדש ברוסיה רדף את הדת ואבי רצה להצטרף אל פליטי פולין שהורשו בשנת תרפ"ב לחזור למולדתם, אך לדאבונו, ובסופו של דבר זה היה לטובת כולנו, חיינו כולנו במחלת הטיפוס ר"ל, והוכרחנו להישאר ברוסיה עד שכל הפליטים כבר חזרו. כשהחלמנו אבי התחיל להשתדל לקבל רישיון חזרה אך מכיוון שעיררתנו היתה שייכת קודם לפולין ואחר כך עברה לידי ליטא, הציר הפולני טען שזה כבר לא שייך אליו ואילו הציר הליטאי אמר שלאבי יש ניירות פולניים ו"זיל הכא קמדחי ליה וזיל הכא קמדחי ליה" ואבי הוכרח להישאר ברוסיה.

אם לא פולין, החליט אבי לנסוע לארץ הקודש. הוא שמע שאפשר לנסוע לארץ הקודש דרך העיר באקו שבהרי הקווקז והשליך נפשו מנגד ויצא עם כל משפחתנו לדרך והתחלנו לנדוד מעיר לעיר.

תחילה עברנו דרך יקטרינוסלב ואחר כך דרך רוסטוב, כאן התעכב אבי איזה שבועות כי חסרו לו אמצעי נסיעה וגם אילו היו לו היה קשה להשיג כרטיס נסיעה.

ברוסטוב ביקר אבי אצל אדמו"ר הריי"צ נ"ע שאמר לו את דעתו - שלא ייסע וישאר כאן כי אנשים כמותו צריכים להיות כאן, אבל אבי לא היה חסיד במלוא מובו המלה, ועצת כ"ק אדמו"ר נ"ע לא נתקבלה אצלו, וכך נסענו לתחנה והיינו שם יום שלם. אבי עמד בתור לקבל כרטיס נסיעה וכבר היה קרוב להשיג את הכרטיס.

פתאום הגיעה רכבת מבאקו ויהודי אחד, ממש שליח משמים, נכנס וראה שאבי עומד בתור לקבל כרטיס. הוא משך אותו בכוח וצעק: "מה אתה עושה? אתה מסכן את כל בני משפחתך!" וסיפר לאבי שכל יהודי שמגיע לבאקו נאסר מיד כי היתה הלשנה שנוסעים לברוח לחו"ל. כך הוכרח אבי בסופו של דבר לקבל את עצת כ"ק אדמו"ר נ"ע ולהישאר ברוסיה.

שהינו ימים אחדים ברוסטוב ואחר כך ארזנו חפצינו ונסענו בחזרה לעיר מגורינו קרילוב. לדאבוננו, מישהו כבר התקבל שם לרב ואבי לא רצה לגרום מחלוקת (למרות שכמעט כולם היו לצידו) והחליט לעזוב את העיר.

בינתיים אבי החליט להבריא את הגבול הפולני ולכן נסע לאזור הגבול. נסענו דרך הערים מוזיר וגומיל ובדרך נודע לנו שקשה לגנוב את הגבול וגם סכנה גדולה בכך. ומאחר שבינתיים הוצעה לאבי משרת רבנות בגיירה קטנה, סקרודנה, אבי התרצה וקיבל את המשרה.

חיינו שם כמה שנים, אבל העיירה היתה ענייה ולא הספיקה להוצאותינו. כעת הוצעה לו רבנות בעיירה נארינסק הסמוכה לאוורוטש. אבי קיבל את המשרה הזו, אך כיוון שהשו"ב הזקן לא אבה לעזוב את משרתו ואבי לא היה שבע רצון ממנו, חיכה להזדמנות לעזוב גם מקום זה, וכאשר הוצעה לו משרת רבנות בעיירה קסברוב עזבנו את נארינסק ונסענו אליה. הדבר היה בערך בשנת תרפ"ה.

בקסברוב מצבנו הוטב, וראוי לבאר את פרשת קסברוב באריכות כי חיינו שם במנוחה זמן רב, וקסברוב תופסת אצלי מקום חשוב.

קסברוב הינה עיירה קטנה, כמאתיים משפחות. ברחוב היהודי - כמו בעיירות הקטנות של פעם - שפע של חנויות שונות. בסופו מתעקם הרחוב כמו נו"ן הפוכה, וממש בקצהו עומדת תחנת הרכבת לשטיפאוויתש, שממנה מגיעים לקייב. בעיירה שני בתי מדרש. אחד גדול וחדש ומתפללים בו מדי יום בוקר וערב. ברחובות אחרים בעיירה גרים להבדיל הגויים ומסביב הרבה כפרים. מצבה הכלכלי של העיירה לפי ערך אותו הזמן היה במעמד ומצב טוב. בעיירה היה בית חרושת לקמח ומין מפעל לייצור צמר, והכל מוליכים לעיר הגדולה קייב.

אבי התקבל לרב בקסברוב בשנת תרפ"ה. התנאים היו כנהוג באותם הימים, שיהיה שייך לרב המסחר של שמרים ונרות. ולמה שמרים? משום שבאותם זמנים יין שרף לא היה מצוי, והרוסים הלהוטים אחרי וודקה (יין שרף ידוע) היו מבשלים אותו בעצמם, ולזה היו דרושים להם שמרים, ולכן המסחר בשמרים היה נפוץ מאוד בכל הכפרים סביב קסברוב, וב"ה הרווחים היו גדולים והיתה ב"ה פרנסה.

החיים בעיירה היו פשוטים ובלי מותרות. כנהוג בעיירות הקטנות יש לכל אחד פרה שנותנת חלב גן לגידול ירקות. התושבים מכינים דגן לכל השנה ואחר כך אופים פת שחורה לכל השבוע ופת לבנה וחלות לשבת. עם הגיעו ייסד אבי תלמוד תורה וחיזק את לימודי המבוגרים בעין יעקב ומשניות והיה דורש בכל שבת דברי התעוררות לחיזוק הדת.

🌀 'תומכי תמימים' סניף קרמנצ'וג

אחרי הבר מצווה שלי (בקיץ תרפ"ו) שלח אותי אבי מורי ע"ה לקרמנצ'וג ללמוד בישיבת "תומכי תמימים" ליובאוויטש. הוא עצמו נסע עמי לשם, שהה עמי כאשר נבחנתי וחזר רק כאשר ידע שהתקבלתי לישיבתו של ראש הישיבה הרה"ג ר' יחזקאל ע"ה הימלשטיין. אבי השאיר אותי בישיבה והוא עצמו נסע לעיר קרילוב שבה כיהן באותה שעה ברבנות.

ניסיתי להשתלב בלימודים (למדו אז מסכת גיטין פרק ראשון), אך כנראה שהאקלים שלא הורגלתי אליו השפיע עלי לרעה ובנוסף לכך לא הורגלתי בלינה על ספסלי בית המדרש. לרוב תלמידי הישיבה לא היתה אכסניה ללינה והם נאלצו לישון על ספסלים בעזרת נשים של בית הכנסת אבל אני התקשיתי בכך, ובסופו של דבר גורמים אלו חברו ונחליתי בקדחת. חומי עלה והתגבר ומחלתי התחזקה.

בתחילה, עקב עובדת היותי רזה וחלוש, עלתה סברה חזקה שלא לשלחני כלל ללמוד בישיבה. אמי עמדה על כך בתוקף, אך אבי לא השאיר בידינו אף ברירה: "אם הוא לא הולך לישיבה אני לא צריך אותו!" כך קבע בנחרצות. עכשיו עלתה השאלה לאן לשלוח. על אף שאבי לא היה חסיד חב"ד, החליט שהרוחות המנשבות בקרב בני הנוער ברוסיה מכריחות למצוא עבורי מסגרת ישיבתית מתאימה, והישיבות הליטאיות המצויות ברוסיה לא עמדו עוד במבחן המציאות, כי לא יכלו לרוח הכפירה שהפילה חללים רבים. היה צורך במסגרת שתבטיח שלא אפול כאחרים, ואבי ע"ה התלבט לאיזו ישיבה לשלוח אותי. שתי הצעות עיקריות עמדו אז על הפרק: ישיבתו של החפץ חיים בראדין שבפולין, וישיבת 'תומכי תמימים'. הוא אמר אז: "ללמוד תורה יכולים גם בבית, אבל כדי לקבל קורטוב של יראת שמים צריך לנסוע לליובאוויטש", וכשנוסף לכך גם שיקול בדבר הסיכון העצום שבהברחת הגבול הפולני הוחלט סופית שאלמד ב'תומכי תמימים'.

כשאבי חזר כעבור ימים אחדים וראה אותי נתון במצב בריאותי כה חלש, לקח אותי עמו בחזרה הביתה. בדרכנו ביקרנו אצל רופא שקבע כי אני חלש מאוד ומוכרח להינפש בנאות דשא למשך כל חודשי הקיץ. כששמע מאבי שהייתי אמור להמשיך ללמוד בישיבה הוא ממש נדהם ופסק בנחרצות שדרושה לי מנוחה מוחלטת.

כשהגענו הביתה היה להורי צער רב שלא אוכל ללמוד בישיבה כי כל חפצם היה שאהיה בן תורה. בפועל הוחלט שאשהה בבית, ואבי ילמד אותי באופן אישי ביער הסמוך לעיר וכך עשינו. מדי יום יצאתי עם אבי ללמוד בנאות דשא בקרבת מקום וכך היה הסדר כל חודשי הקיץ.

הלימוד עם אבא היטיב עמי, אך מכיון שכבר הספקתי לטעום טעמה של ישיבה וכבר חשתי את מעלת לימוד התורה בדיבוק חברים ואילו בביתי לא היו לי כלל חברים ללימודים והייתי יושב בודד וגלמוד כל היום, התחלתי לטעון כלפי הורי שישלחו אותי דווקא לישיבה. בתחילה לא הסכימו כי דאגו לבריאותי, אבל אז התקבל מכתב מהרב יחזקאל הימלשטיין הי"ד, ראש בישיבה בקרמנטשוג, ששינה את המצב.

במכתבו התנצל הרב הימלשטיין והסביר שלא כתב אלינו במשך כל הקיץ כי לא היה בישיבה כל העת (ר' יחזקאל הימלשטיין עצמו היה איש חולה וחלש ולא היה יכול לנהל בעצמו את ענייני הגשמיות של תלמידי הישיבה, ולכן הסתפק במסירת שיעור בנגלה ואחר כך היה נוסע לנאות דשא) ואילו עתה, לקראת זמן החורף, הוא מבקש שאבוא לישיבה ומבטיח שיסדר עבורי אכסניה ללון כדי שלא איאלץ ללון בלילות החורף הקרים בבית המדרש. בנוסף לכך הבטיח במכתבו לסדר לי 'ימים' 'טעג' טובים לפי הסדר שהיה נהוג באותם ימים, שהישיבה היתה מסדרת 'ימים', כלומר מקום אכילה ליום מסויים בשבוע אצל בעלי הבתים בעיר.

בעקבות מכתבו של ראש הישיבה הפצרתי בהורי ביתר שאת שישלחו אותי לישיבה. ובאמת, הפצרותי והבטחותיו של הרב הימלשטיין עשו את שלהן ואחרי חודש תשרי שנת תרפ"ז שלח אותי אבי מורי לישיבת תומכי תמימים בקרמנטשוג, וכהבטחת ר' חזקאל סודרו לי באמת 'ימים' טובים אצל בעלי בתים עשירים: יומיים אצל הגביר צ'אכנובסקי שהיו לו חנויות של ברזל, יום אצל מר הערמער שהיו לו הרבה בהמות, יום אצל מר טאנצמאן חסיד קרלין ממכירי אבי, יום אחד אצל שכנו של טאנצמאן, ועוד יום אצל השו"ב ר' מענדל נעוועלער. בשבת אכלתי אצל הגביר צ'אכנובסקי. מקום הלינה היה אצל אלמנה אחת שבניה למדו אף הם בישיבה, אולם הגדול שבהם סר מהדרך והיה קורא ספרים 'חיצוניים'.

נכנסתי לשיעורו של הרב הימלשטיין. כוונתי לשיעור הקטן, שכן היו לו שתי כיתות לימוד. מאוחר יותר התווספו לישיבה שתי כיתות נוספות לצעירים יותר, והשיעור עבורם נמסר ע"י ר' מענדל גריבוב מנעוול. למדו אז מסכת גיטין פרק השולח. מהלימוד נהניתי, אך מהתנאים הגשמיים סבלתי, ובתחילת הזמן התגעגעתי מאוד לביתי. גם מאכילת ה'ימים' לא רווייתי נחת כי מימי לא אכלתי בבית זרים וביישנותי הטבעית רק הזיקה. הייתי איסטניס

גדול אבל הוכרחתי להסתגל למצב ואכן אט אט למדתי להתנהג כעצמאי והתחלתי ללמוד בחשק גדול.

סדר הלימוד בישיבה היה שלפני התפילה היו לומדים פרק תניא, ואילו אני מעודי ומנעורי לא שמעתי מה זה תניא ומה זה חסידות חב"ד. אבי לא היה מהחסידים ומעולם לא נפגש עם החסידים הגדולים ולכן היה מביט בזלזול מסויים על כמה ממנהגי החסידים. עם זאת, מכיוון שהיה אוהב אמת בטבעו לא הבדיל בין יהודי מחוג מסוים ליהודי מחוג אחר ובלבד שהוא ירא שמים. כשהתחלתי ללמוד תניא לא הבנתי בכלל למה דרוש לימוד זה, ולכן הייתי מתפלל כפי שהורגלתי עד אז בנוסח ספרד, והמשכתי לנהוג במנהגים שקיבלתי מאבי. עקב כך היו חבריי הצעירים מכנים אותי 'מתנגד' וקצת סבלתי מהם.

בתחילת התקרבותי לדרך החסידות נתנו לי חברותא ללימודי הנגלה, בחור שהיו לו כשרונות טובים, אך 'חיסרון' אחד היה לו: בתניא סוף פרק ל"ט נאמר "וכשלומד שעות הרבה רצופות יש לו להתבונן בהכנה זו הנ"ל בכל שעה ושעה עכ"פ, כי בכל שעה ושעה היא המשכה אחרת מעולמות עליונים..." (עיין שם). בהתאם לכך החליט חברי שמדי שעה הוא סוגר את הגמרא ומתבונן בהתבוננות המבוארת בתניא. למרות שמלבד אותה התבוננות היינו לומדים בשקידה והתמדה, הפריע לי ההפסק הזה ועזבתי את ה'חברותא' הזה.

באכסניתי אצל האלמנה היה לי חדר פרטי גדול והיה לי טוב שם. גם בני הבית קירבו אותי, אולם כפי שהזכרתי לעיל היה שם 'קן' של ספרים חיצוניים. באותם ימים הקפידו על כך מאוד, ואם במקרה נודע על מישהו שנתפס לכך מיד הוציאו את הבחור שהיה קורא בספרים אלה מהישיבה. לכן, מכיוון שידעו שאני מתאכסן בביתם וחששו למצבי הרוחני, הוחלט להעביר אותי לאכסניה אחרת. (במו אוזני שמעתי את ראש הישיבה אומר למשגיח על ה'גשמיות' של התלמידים: "אט דעם מתנגד האסטו אוועקגעשטעלט אויף קווארטיר ביי דעם ארט?" = את המתנגד הזה העמדת באכסניה במקום כזה?) ואחר כך קרא לי המשגיח וציווה עלי לעזוב את אותה אכסניה.

התחננתי שישאיירני שם כי לינה בבית המדרש היתה עלולה להזיק לי, אבל הוא הבטיח לי אכסניה אחרת טובה לא פחות ובלית ברירה נאלצתי לעשות

כדבריו. במבט לאחור אני מודה שההעברה היתה לטובתי הרוחנית. לאחר כמה ימים של שינה בבית הכנסת סודרה לי אכסניה אצל יהודי זקן שגר לבדו בבית. המשגיח צירף אלי בחור מבוגר בכוונה שהלה ישגיח על מעשי מדי ערב והלה אמנם השפיע עלי רבות. שמו של הבחור היה העשיל חורכיך מהעיר קיוב. הוא נהרג בימי המלחמה הי"ד.

כבר בלילה הראשון, כשהתכוננתי לעלות על יצועי, הוא ראה אותי קורא 'קריאת שמע שעל המיטה' שלא בנוסח חב"ד, ותבע ממני שאקרא דוקא בסידור נוסח חב"ד. אחר כך ראה שאני ישן ללא טלית קטן והתחיל להסביר לי שיש 'עניין רוחני' לישון בטלית קטן. לאחר כל אלה היה מספר לי מדי ערב סיפורי חסידים, ובכלל, הוא קירב אותי לדרכי החסידות.

האכסניה החדשה היתה מעולה אך היה לה חיסרון אחד: בעל הבית הזקן סבל ממחלת המעיים והיה צועק בלילות מרוב כאביו, ולא היינו מסוגלים לסבול זאת. היו לילות שממש לא יכולנו להירדם בשל כך. עם זאת, העדפנו לסבול קצת באכסניה ובלבד שלא לישון בבית המדרש. לקראת סוף החורף התחזקתי עוד יותר בלימודי, כבר התרגלתי לעובדת ריחוקי מהבית והפסקתי להתגעגע. הייתי כבר שבע רצון מלימודי בישיבה.

✎ בצל החסידים הגדולים

בהיותי בישיבה בקרמנטשוג זכיתי להכיר לראשונה בחיי את הרה"ח המפורסם ר' איצ'ה מתמיד הי"ד שפעל עלי רושם אדיר. זכורני שפעם אחת היה לו יארצייט והוא ביקש רשות מהמשגיח ר' דוב קוזנייצ'וב לעבור לפני התיבה במניין של תלמידי הישיבה. המשגיח שידע את אופי תפילתו של ר' איצ'ה, התנה עמו תנאי כפול ומכופל, שהוא מסכים לכך רק אם ימהר בתפילתו ולא יאריך כדי שלא להפסיד מזמן הלימודים, ור' איצ'ה אמנם הבטיח שיתפלל במהירות.

אני זוכר היטב את תפילתו, שאפילו כשהיתה במהירות פעלה עלי רושם עז. אולם כשהגיע ר' איצ'ה לברכות קריאת שמע פתאום ראינו שהחזן נעלם! ר' איצ'ה נעמד בסמוך לכותל הדרומי של בית המדרש, ידיו נשואות למרום, והיה ניכר עליו שהוא מופשט לגמרי מכל ענייני עולם הזה וממש לא יודע

איפה הוא נמצא. כשראיתי אותו פשוט נפלה עלי אימה גדולה. לא ידענו מה לעשות עד שהמשגיה ניגש אליו ותפסו בידי. לאט לאט קירבו בחזרה אל העמוד ואז המשיך בתפילה. אני נזכר גם בהתוועדות י"ט בכסלו עם הרה"ח ר' יחזקאל הימלשטיין. שמענו אז ממנו מאמר דא"ח ולמרות שלא הבנתי שום דבר מתוכן המאמר, ראיתי את הדבקות העצומה על פניו, שמעתי את נעימת קולו המעורר לבבות, וחשתי בהתקשרות האנשים שעמדו סביבו לשמוע דברי אלוקים חיים – וכל אלה פעלו עלי רושם עז שלא יימחה מזכרוני לעולם.

לא פחות מכן חקוקות בלבי תפילותיו הלבביות של הרה"ח ר' שמואל לייב לויך ("שמואל לייב פאריטשער"), חתנו של הרה"ח ר' מאיר שמחה ע"ה חן, שהיה עובד ה' גדול ומאריך בתפילתו בקול נעים ונפלא, מתוך השתפכות הנפש. אני זוכר שהיתה לנו גם אהבה עצמית מפנימיות הנפש אל מנהל הישיבה הרה"ח ר' ישראל נח בליניצקי ז"ל שבמידותיו התרומיות ובהנחת עצמותו פעל רושם עצום על כולנו.

כך עבר עלי חורף תרפ"ז, בחינוך חסידי וקבלת השפעה מדמויות חסידיות נאצלות. לקראת חודש ניסן התחילו רבים מתלמידי הישיבה להתכונן לנסיעה לביתם וזה עורר גם אצלי חשק גדול לבקר בביתי. יצאתי גם אני לדרך ולקראת החג הגעתי הביתה. אני זוכר שמצד אחד שמחתי על היותי קרוב למשפחתי, ומאידך הייתי עצוב על שאיני בסביבת חבריי.

הורי היו טרודים מאוד בהכנות לחג. בעיירות הקטנות היה נהוג שקבוצה של שכנים היתה מתארגנת ואופה את המצות ביחד, אך אצלנו השכנים היו רק מכשירים את התנור ואת המצות אבי היה אופה בעצמו. היתה לי הזכות להיות נוכח בעת אפיית המצות של אבי שנעשתה בהידור גדול מאוד. הוא היה מכין בעצמו חיטים יבשות אחר היה יושב ובורר אותן ומכשיר בעצמו גם את הריחיים אימי ע"ה היתה מנפה בעצמה את הקמח ומכניסה אותו לשק שנארג במיוחד למטרה זו כפי שאמרתי אבי היה אופה בעצמו בתכלית ההידור, ומהמצה השמורה שאפה היה מחלק לכל תושבי העיר כדי שתהיה להם מצה שמורה לכל הפחות ללילות הסדר.

אחרי חג הפסח חליתי. הרופא שביקרתי אצלו הזהיר את אבי בחומרה שצריך להיזהר מאוד במצב בריאותי, וכשאבי סיפר לו שבכוונתו לשלוח אותי בחזרה לישיבה, צעק עליו וציווה בחומרה רבה שאנפש בנאות דשא. לאחר

דיונים ארוכים הוחלט שאשאר בבית גם בקיץ זה כמו בקיץ שעבר למרות שלא הסכמתי לכך בשום אופן. נשארתי בבית, ומאז ידאב לבי בזכרי כי באותו הקיץ נאסר מאור עינינו כ"ק אדמו"ר הריי"ץ ואני בכלל לא ידעתי מזה כי הייתי בבית. לו הייתי בישיבה בוודאי הייתי זוכה לבקר בלנינגרד אצל כ"ק אדמו"ר כי כמעט כל החברים שלי נסעו ללנינגרד לראש השנה בשנת תרפ"ח.

במקום זאת ישבתי כל הקיץ בביתי ולמדתי כל יום עם אבי גפ"ת. הלכנו ליער הסמוך לעיירתנו כדי לשאוף קצת אוויר צח. האוויר ביער היה באמת טוב. מצאנו שם מקום נפלא, ישבנו על העשב הרך ולמדנו גמרא. הדבר היחיד שסבלתי ממנו עדיין היתה הבדידות. חוץ מהורי לא היה לי עם מי לדבר וגעגועי לישיבה גברו, אך הורי החליטו שרק בחורף הבא אסע בחזרה לישיבה.

🌀 'תומכי תמימים' סניף פולוצק

אחרי החגים של שנת תרפ"ח נסעתי במחלקת ישיבת 'תומכי תמימים' בפולוצק, כי סניף תומכי תמימים' שבקרמנטשוג הועבר לשם (אגב, מיותר לציין כי כל ישיבות 'תומכי תמימים' היו אז במחותרת ומתוך סכנת נפשות ממש, כי זה היה בשיא שלטון היבסקציה ומלבד 'תומכי תמימים' לא נשאר שום ישיבות בכל רוסיה). המשגיח בישיבה היה הרה"ח ר' שלמה חיים קסלמן ע"ה, וראש הישיבה היה הרב יחזקאל הימלשטיין. מספר תלמידי הישיבה הגיע לכארבעים. הישיבה היתה מסודרת ביותר ורוב התלמידים היו מצויינים.

בשנת תרפ"ח היתה עדיין פולוצק עיר ואם בישראל והיו בה הרבה בתי כנסיות ששקקו חיי תורה ותפילה כל שעות היום. אני הסתדרתי באיזו אכסניה אצל שו"ב, אחד התמימים ששמו היה שמעריל פלאגריין. לאשתו היתה חנות למוצרי חלב חמאה וגבינה ומזה התפרנסו.

כאן כדאי להתעכב ולספר מעט על מהותו של ר' שמעריל: הוא היה ירא שמים בתכלית. כל שיחו ושיגו עם הזולת היה במלים ספורות ממש כדי שלא ייכשל חלילה בדיבורים אסורים. מעולם לא שמעתי ממנו איזו מלה לא טובה

על אדם או תיאור של חיסרון בפלוני. לאמיתו של דבר, שמעריל מעולם לא דיבר על הזולת. הוא היה אומר: יש לשבח את הזולת ולגנות את עצמי. הוא היה בעל מידות טובות מאין כמוהו. כשחלה ל"ע מישהו מתלמידי הישיבה היה תטפל בו כמו בבנו. מספרים שפעם עשתה לו זוגתו מגפיים חדשים. הוא הלך ברחוב בחורף וראה עני הולך בנעליים קרועות, חלץ את שלו והחליף עמו את מנעליו.

היה מאריך כל יום בתפילה, ובמיוחד בשבת קודש. היה אוכל פת שחרית מאוחר, והיה מענין לראות איך הוא נוטל את ידיו לסעודה: קודם כל היה לוקח כלי גדול כדי להביא מים לנטילת ידיים. הוא היה זקוק להרבה מים לנטילה, ומכיוון שהיו שואבים את המים ומביאים אותם ממקום רחוק, לא רצה להטריח מישהו אחר לשם כך, לכן היה מביא את המים מהבאר בעצמו. אחר כך היה עומד ובודק את ידיו אם הן נקיות מכל 'לפלוף' והבדיקה ארכה זמן רב. הוא היה בודק וחוזר ובודק. אחר כך, כשהגיע לשלב הנטילה עצמה והברכה, אין בפי מילים להרחיב. מי שהיה רואה אותו ב"סדר נטילת ידיים" שלו היה מבין מהו דקדוק במצוות. כך סדר וברכה אלה, וכך ברכת המזון ו'קריאת שמע שעל המיטה' שלו, וכל אלו הותירו בי רושם עז.

הסדר בישיבת 'תומכי תמימים' בפולוצק היה כזה: בשעה תשע התחילו הלימודים בנגלה ונמשכו עד אחת עשרה וחצי, ואחר כך היה שיעור נוסף שנמשך עד שתיים עשרה בצהריים. לאחר הפסקה של שעה למנוחת הצהריים, המשיכו ללמוד ללא הפסק עד השעה תשע בלילה, חוץ מהפסקה קצרה בימי החורף לתפילת מנחה. בלילה היה הרה"ח ר' שלמה חיים קסלמן אומר שיעור תניא לפני התלמידים. באותה תקופה התחלתי לראשונה בחיי ללמוד את התניא בעיון, כי שיעורי התניא שלו היו מוסברים היטב. הוא גם הסביר לנו את ענין ההכנה הדרושה כהקדמה לכל ענין שבקדושה, וממנו למדתי מהי עבודה 'פנימית'. רק אז התחלתי להבין קצת את ענין החסידות.

הסדר הגשמי היה כזה: הבחורים שבאו מבתי העשירים היו שוכרים לעצמם אכסניה לאש"ל מלא, ואילו בני העניים שאני נמנית עמם היו אוכלים 'ימים' כמו בקרמנטשוג. ה'ימים' שאכלתי כאן לא היו דומים ל'ימים' של קרמנטשוג. שם הייתי מסודר אצל גבירים וכאן אצל אנשים פשוטים. ובכלל, החיים בפולוצק היו מצומצמים יותר בכל המובנים. כמה פעמים ביכרתי שלא ללכת לאכול בכלל מאשר לכתת את רגליי בקור הגדול, ובמיוחד בשביל ארוחת

ערב שהיתה ממילא דלה. בפולוצק הכרתי בחור אחד שאף כי אביו היה רב ודרשן אצל ה'מתנגדים' ואף כי היו לו כשרונות מצוינים, יראת שמיים היתה חסרה בו, ובנוסף לכך היה ליץ גדול. המשגיח ר' שלמה חיים ע"ה הרגיש שהחברות הזו פועלת עלי לרעה ופעם קרא לי והטיף לי הרבה מוסר, ובסופה של השיחה אסר עלי להתחבר אל הבחור הזה מאותו יום ואילך. אז אולי התרעמתי קצת, אבל מהר מאוד הבנתי שצדק, ואני מכיר לו טובה עד היום על כך, כי במשך הזמן אותו בחור השפיע לרעה על כמה בחורים. ואז התחלתי ללמוד בחברותא בפקודת ר' שלמה חיים עם הבחור תנחום פינסון ע"ה מהעיירה סטאראדוב (שנספה בימי המלחמה בחרקוב). כך עבר עלי חורף תרפ"ח בפולוצק.

היה אצלנו בחור אחד שהתייתם מהוריו ולכן נאלץ לעזוב את הישיבה ולצאת לעבוד כדי לפרנס את משפחתו. כשהיה מסיים את העבודה בשש בערב, היה מגיע ללמוד בישיבה והיה לומד בעמידה עד חצות הלילה. כשראו כל הבחורים את גודל מסירותו של חברם ללימוד התורה, התביישו מפניו ולא היו מסוגלים ללכת בעצמם לישון לפני כן.

☞ הנסיון לעבור ישיבה

לחג הפסח לא נסעתי הביתה כי הבית היה רחוק מאוד מהעיר ולא היה לי די כסף להוצאות הנסיעה. רוב תלמידי הישיבה נסעו לביתם, ורק יחידים נשארו. סידרו אותנו אצל בעל האכסניה שלי, ר' שמריהו פלאגריין, ואת ימי החג ניצלתי בין השאר להכיר קצת את העיר פולוצק. בתוך העיר עובר הנהר דווינא, נהר גדול ורחב, ובחורף הוא נקרש. סמוך לחג הפסח הקרח מתחיל להפשיר וקיימת סכנה שגושי הקרח ימוטטו את הגשרים. כדי למנוע את הסכנה, מתאספים שם שוטרים ומטילים פצצות על משטח הקרח הגדול כדי לפוררם. זה מחזה מעניין, לראות איך מפוצצים את הקרח, ובאכסניתי, שהיתה סמוכה לנהר דווינא, נשברו רוב החלונות בבית מעוצמת הפיצוצים.

החג עבר עלי בבדידות מסוימת. בערב החג בבוקר הייתי עדיין רעב מהאכילה החטופה שלפני ביעור חמץ. ייזכר לטובה ר' יחזקאל הימלשטיין שבאתי לביתו בשליחות מאן דהוא להביא לו מצה שמורה. כשהתכוננתי

לצאת מביתו, הכניסה אותי אשתו למטבח ואמרה לי: "אתה בוודאי רעב", ונתנה לפני קערת תפוחי אדמה עם שומן וציוותה עלי לאכול. בתחילה התביישתי לאכול בביתו של ראש הישיבה, אך היא הרגיעה אותי ואמרה שבעלה לא יראה אותי. היא קיימה אז מצוה גדולה, ובטוחני שאילולא אכלתי אצלה, לא היה בכוחי להחזיק מעמד עד הלילה.

לאחר החג התחילו התלמידים לחזור לישיבה. ראיתי שכמעט מחצית הכיתה נשלחה לנעוול, לשמוע שיעור אצל הרה"ג ר' יהודה עבער הי"ד. אותי השאירו עוד איזה זמן בפולוצק והדבר חרה לי מאוד. הקנאה בערה בי עד כדי כך, שכתבתי לאבי שהשאירו אותי בישיבה שלא בצדק ואינני רוצה להישאר כאן עוד. ביקשתי ממנו שישלח לי כסף להוצאות נסיעה לישיבה אחרת. בינתיים נודע הדבר לר' שלמה חיים. הוא קרא לי וקיבלתי ממנו מוסר: איך עלה בדעתי לעזוב מקורמים חיים ולנסוע לישיבה אחרת? והוא הסביר לי שאדרבא, עכשיו הכל מתוקן לטובתי, שאני אהיה מהטובים בישיבה בפולוצק וכך אלמד ואצליח.

בעקבות דבריו התחרטתי ונשארתי בפולוצק. בכסף שאבי שלח לי למטרת נסיעה קניתי נעליים, ובהמשך אכן הצלחתי מאוד בלימודים באותו זמן. הועילה לי מאוד העובדה שמצאתי חבר טוב ללימוד, מיכל פוטשין מפאריטש שמו, שהמשכתי ללמוד עמו לאחר מכן עוד כמה שנים (מיכל זה, אגב, היה מכונה בישיבה "מיכל דער ווייסער" = מיכל הלבן מסני שהיה בישיבה עוד בחור בשם מיכל, אף הוא מפאריטש, שכונה "מיכל דער שווארצער" = מיכל השחור, כיום הוא מתגורר בארץ הקודש .

•

עד כאן נמצא ברשימתו של הרב קפלן משנת תשט"ו. על מנת להשלים את התמונה נביא ראשי פרקים נוספים מחייו כפי שמצאנו בכתובים ושמענו מבני משפחתו:

☞ תעודה מר' לויק וקירובים נפלאים

לאחר תקופת לימודים בפולוצק, הגשים ר' מלך את רצונו הקודם ועבר ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים' בנעוול, שם שמע שיעורים מהגאון ר' יהודה

עבער הי"ד, וכן תקופה מסוימת היה תחת הדרכתו של המשפיע ר' מענדל פוטרפס ז"ל, שהיה מבוגר ממנו בחמש שנים בלבד.

בחורף תרפ"ט נסגרה הישיבה המרכזית בנעוול והתלמידים התפצלו לערים שונות ברחבי המדינה. עכשיו עבר ר' מלך עם כמה מחבריו ליקטרינוסלב, ואז זכה להסתופף בצילו של כ"ק הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל אביו של כ"ק אדמו"ר, ושמע ממנו הרבה סיפורים וגם דברי תורה, אותם סיפר למקורביו במשך השנים, וחלקם מוגשים בזאת:

ר' מלך ז"ל היה מכונה בפי חבריו לספסל הלימודים 'מלך דער שווארצער' בשל היותו כהה עור. בעת לימודו בישיבת 'תומכי תמימים' ביקטרינוסלב בשנת תרצ"ב, נכח בהתוועדות חסידית שבה התוועד כ"ק הגאון רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל אביו של כ"ק אדמו"ר. כידוע דרכו של ר' לוי'ק היתה בנויה על דרך הרמז והסוד ופעמים רבות היה נוקב בשמו של אחד הנוכחים ומפרשו על דרך הקבלה. הפעם פנה לר' מלך ואמר לו הרי שמך 'מלך דער שווארצער' ועל כך נאמר הפסוק "שחורה אני ונאווה", והמשיך בביאור העניין אודות מצבה של כנסת ישראל בעת הגלות על פי הקבלה והחסידות.

הנה 'ווארט' ששמע ר' מלך מאביו של הרבי, הגאון רבי לוי-יצחק זצ"ל, על המלה 'קטונתי' שבפרשת וישלח, אותה קוראים תמיד בסמיכות ל"ט כסלו: המלה 'קטונתי' היא אותיות 'תקן יט'. 'תקן' (בגימטריא 550) הוא מספר כל הבהמות ששלח יעקב לעשו, כי 'תקן' זהו עולם התוהו ששייך לעשו (לא זכור ההסבר על הקשר של 'תקן' לתוהו). ואילו עניינו של 'יט' הוא – עולם התיקון שאותו שאיר יעקב לעצמו (גם בזה לא זכור מה ההסבר, כנראה בקשר לתיקון שנפעל בזכות י"ט כסלו). הרב קפלן כתב זאת לרבי, והרבי ענה לו על זה: ת"ח (מהרב יעקב יהושע לאופר).

במשך תקופה ממושכת ר' מלך התאכסן בביתו של ר' לוי'ק, ושימשו באופן אישי. וכך סיפר לימים על הנהגתו בטבילה: ר' לוי'ק היה הולך לטבול בנהר, כשר' מלך הולך אחריו וממלא את הצטרכויותיו. כשהגיעו, פשט ר' לוי'ק את בגדיו למעט הגופיה והכיפה, וכשסיגריה בידי, התבונן בעמקות נפלאה. לפתע, לאחר זמן ארוך של התבוננות וללא כל פעולה מוקדמת, פשט את הגופיה והכיפה, נכנס לנהר, טבל שלוש טבילות, ויצא. שוב התלבש בכיפתו

ובגופיתו, והתעמק במחשבותיו כאילו לא אירע דבר. ושוב, באופן פתאומי, טבל עוד שלוש טבילות, ויצא. המחזה הזה נשנה פעם נוספת, שלאחריה חזרו הביתה.

בשנת תרצ"ב חל ט"ו בשבט בשבת. רבי לוי יצחק היה מדבר בדרך כלל ענייני קבלה וחסידות עמוקים מאוד והיה ממעט בדרשות 'עממיות' לפני ציבור המתפללים בבית הכנסת שלו, ואילו לקראת אותה שבת פורסם על דרשה רבתי שהרב יישא בבית הכנסת. הכל התפלאו מה ראה הרב לשאת דברים לכבוד ט"ו בשבט, אבל משפתח הרב את פיו והחל לנאום הבינו הכל את כוונתו, וכך אמר: "ברחובות שורר כעת קור גדול ואי אפשר לצאת לרחוב בלי מעיל. כל האילנות נתונים בשלכת ואין עליהם פירות, ובכל זאת אנו חוגגים את ראש השנה לאילנות כי בארץ ישראל האילנות כבר מתחילים לפרוח". המסר היה שקוף וברור: ברחוב קר בכל הקשור לענייני היהדות אבל למרות הכל בארץ ישראל האילן פורח.

דרשה נוספת ומופלאה דרש ר' לוי'ק בענין... חוטמו של אדמו"ר הזקן! מאפו של אדמו"ר הזקן נפלו חתיכות בשר, ור' לוי'ק ראה צורך לבאר את הענין, וכשעלה פעם לדרוש בבית הכנסת, החל את דרושו "להבין ענין החוטם של אדמו"ר הזקן...". בתחילה עוד הבינו מעט מדבריו, אך ככל שהמשיך לבאר את הענין, לא נשאר אפילו אחד שהבין משהו.

כל אותה העת לא נלאו ר' מלך וחבריו מלנסות לעזוב את רוסיה במטרה להגיע לארץ הקודש. כדי שייקל עליו להסתדר בארץ ביקש מכ"ק הגאון רלוי"צ 'כתב המלצה' בעבורו, וכך כתב רלוי"צ: "ב"ה. מכיר אני זה שנים את הבחור החשוב מר אלימלך בן הרה"ג מו"ה דוד ארי' נ"י קאפלאן. אברך יקר ונכבד אשר כל עסקו ולימודו הוא בתורה ויראת ה', ועושה בה חיל, הולך בתום בדרך התורה והמצוה. וראוי הוא להתקרבות יתירה בכל מאי דאפשר בספ"י וחיבה יתירה. וע"ז באעה"ח יום א' כ"ט ניסן ה'תרצ"ב".

🌀 הבריחה שנכשלה

(הדברים באים מבוססים על זכרונותיו של ר' ישראל סלאווין שנדפסו בספרו על אביו, ר' אברהם, 'זכור לאברהם' פרק ו. ליתר פירוט - עיין שם) בשלהי

תרצ"ב היה נראה שנפער פתח במסך הברזל של רוסיה, על ידי הברחת הגבול שבין בטום שבגרוזיה, לטורקיה. ר' מלך עבר לעיירה סצ'חרה שבגרוזיה (כנראה) כשלב מעבר לקראת הבריחה המתוכננת. בין הקבוצות, היה סיכום, שעם מעבר הקבוצה בשלום, אנשיה חותמים על פתק אותו הם נותנים למבריה, שמראה אותו לקבוצה הבאה, שבראותה שהקבוצה הקודמת עברה בשלום, גם היא מסכימה לעבור עם אותו מבריה, וכן הלאה.

ויהי היום, ואנשי משטרה החשאית תפסו את אחד המברחים, והעמידו בפניו שתי ברירות, האחת, גירוש למשך 25 שנה, והאחרת, לעקוב ולהלשין על כל מי שעובר באיזו שהיא דרך על החוק הסובייטי. מאז שנתפס אותו אחד, לא היה אדם אחד שהצליח להבריה את הגבול, מסיבה פשוטה: המבריה הלז היה מבריה את הקבוצה כולה לידי אנשי המשטרה החשאית ללא שהיות. משנתפסו, הוכרחו הבורחים לחתום על אותו פתק שמאשר את יציאתם לחופשי, אותו הראה המבריה לאנשי הקבוצה הבאה, שנפלה אף היא ברשתו, וכן הלאה.

מאסרים אלו יכלו להמשך, לולי תושייתם של השניים שנמנו על הקבוצה האחרונה שגרמה להפסקת כל העסק: הרב אברהם שטיגליץ, ור' מלך קפלן. הרב שטיגליץ, שראה שכל הקבוצות עוברים ללא כל פגע, הריח שמשהו אינו כשורה, אך הדבר לא מנע ממנו מלנסות לברוח, והוא רצה לוודא שאכן הקבוצות כולם עברו בשלום, ואם לא, להפסיק את הדבר. הוא תכנן עם ר' מלך מבעוד מועד שכשהמבריה ידרוש מהם בסוף המסע את חתימתם על כך שעברו בשלום, לא יתן לו הרב קפלן את חתימתו עד שיהיה לידו הרב שטיגליץ, ורק יחד יחתמו על הפתק. הרב קפלן נתן לו תקיעת כף על כך, והשניים יצאו לדרך. לא עבר זמן רב, וחששותיו של הרב שטיגליץ אומתו: אנשי המשטרה החשאית המתינו להם כאילו ידעו בבירור על בואם, ולקחו אותם אחר כבוד לבית הסוהר.

למחרת, בעודם בבית הסוהר, בא אל הרב קפלן המבריה, וביקש את חתימתו על כך שעברו בשלום. ר' מלך סירב לחתום שלא בנוכחתו של ידידו הרב שטיגליץ. כדבר הזה אירע גם כשביקש המבריה מהרב שטיגליץ את אותו הדבר. השניים השיבו את פניו ריקם – על אף שהדבר עלה להם ביוקר רב – ותופעת המאסרים של הבורחים באה אל קצה.

🌀 הישרדות בין אנשי העולם התחתון

הוא אמנם הציל את שאר חבריו, אך הוא עצמו לא ליקק דבש בכלאו. הוא הכנס לחדר של פושעים וגנבים מהדרגה הנחותה ביותר. הוא בחר להתיישב לו בפינה, ומיד ניגש אליו אחד האסירים, חטף את הכיפה מראשו והעיף אותה לקצה החדר. באותו רגע החליט החסיד הצעיר לנהוג בתבונה: במקום לפתוח נגדם במאבק שתוצאותיו ידועות מראש, החליט להבליג, כאילו לא עוללו לו מאומה. ואז, לאחר שחלפו רגעים אחדים והאסירים לא שמו לב אליו, ניגש לעבר הכיפה וחבש אותה לראשו. ושוב ניגש אליו אסיר אחר והעיף את כיפתו, ושוב המתין כמה רגעים וחבש את הכיפה בנחת. לאחר שהדבר חזר על עצמו כמה פעמים, המשחק נמאס על האסירים והם עזבוהו לנפשו.

במיוחד סבל ר' מלך מתעלוליו של מי ששימש כמנהיגם של האסירים, עד למקרה הבא. לפני פסח הצליח אביו לשלוח לו חבילת מזון לליל הסדר, וכאן גילה ר' מלך תושייה רבה: בודעו שהפושעים עלולים להתנפל על החבילה ולחטוף הכל מידי, ניגש מיד עם החבילה אל ה'מנהיג' שלהם ואמר לו: "כל זה – בשבילך!" שאל אותו הלה: "מה פתאום?" ענה לו ר' מלך: "אינני רוצה להרגיש עצמי מיוחס יותר מכולם. אם תרצה, חלק אתה מהחבילה לכל מי שלדעתך מגיע לו". העסק מצא חן בעיני ה'מנהיג' שזכה לכבוד הגדול, והוא החזיר לו טובה והכריז באוזני כולם: "מהיום והלאה האיש הזה הוא ידידי האישי, ומי שיעז להתנכל לו – כאילו הוא מתנכל אלי". מאז הוקל מעליו במקצת הקושי שבשהייה במחיצתם, ואף קיבל בחזרה לחג הפסח חלק מהאוכל שהיה בחבילה.

לא היתה זו הפעם האחרונה בה נאלץ לתת מלחמו לאסירים הפושעים. האסירים היו ישנים על דרגשים שהיו בנויים זה על גבי זה. ר' מלך היה מחביא את התפילין שלו בבטנת המעיל, ומדי יום היה קם בשעת בוקר מאוד מוקדמת ומניח תפילין בחשאי בעודו שוכב על הדרגש. פעם הבחין אחד האסירים במעשיו, חמד ברצועות שהיו עתידות לשמש לו כחגורה, ולאחר מכן, כשר' מלך לא היה בסביבה, גנב אותן. כשהבחין ר' מלך באובדן הרצועות לא ידע את נפשו. הדבר הציק לו מאוד, וכשמצא את אותו גוי נאלח כשהוא חגור ברצועתו, ניגש אליו והציע לו את מנת לחמו היומית תמורת

הרצועה. הלחם היה חשוב לגוי יותר מהרצועה, והעסקה בוצעה. מאז נזהר ר' מלך מלהשאיר את התפילין ללא השגחה.

במשך כל אותה תקופה ששהה בבית הסוהר, כפר באשמה שיוחסה לו, ניסיון להבריא את הגבול, ולא ניאות בשום אופן לחתום על הודאה בפרטי האשמה. החוקרים היכוהו נמרצות כדי לשבור את רוחו עד שיחתום ויודה, אבל הוא, בחור צעיר בן עשרים, לא היה מוכן לחתום בשום פנים ואופן, ואף התלונן על כך לאחר מכן בפני הנהלת בית הסוהר, כי חוקי בית-הסוהר אסרו לתת מכות כאלה לאסירים.

בהזדמנות אחרת איימו עליו החוקרים שאם לא ימלא אחר בקשתם יושלך לצינוק, אך הוא לא נרתע ועמד בעקשנותו. החוקרים עמדו במילתם והשליכוהו לצינוק. היה זה חדר צר וחשוך, מלא במים עד גובה הברכיים ובעכברים השורצים על הקירות. אדם אחר היה נשבר בתוך זמן קצר, ומסכים לעשות ככל אשר יאמרו לו, ובלבד שיוציאוהו משם. אך ר' מלך לא נשבר. כדי להקל מעליו את השהיה במקום התחיל לשיר ניגוני שמחה. כששמעו השומרים את האסיר המנגן בשמחה בתוך הצינוק, הודיעו לממונים עליהם שהשהייה בצינוק כנראה הוציאה את היהודי המוזר הזה מדעתו. "אם כן", אמרו להם הממונים, "סלקו אותו משם". וכך יצא ר' מלך פעם נוספת כשידו על העליונה, וגם אחרי צאתו מהצינוק לא מילא את בקשתם!

🌀 השחרור

למעלה מחצי שנה נמק בכלא עד להעמדתו בפני בית משפט צבאי. כאמור, בתקופה ההיא היו השלטונות מענישים קשות את הבורחים: החל מחמש ועד עשרים וחמש שנות גירוש למחנות עבודה בסיביר, משם חזרו בחיים אך בודדים.

בעודו במאסרו, נשלח מכתב של הנהלת רשת הישיבות לרבי הריי"צ, בו כותבים הם, בין היתר, על הרב "אלימלך קאפלאן (בן הרב מאומאן)" שמצבו הוא "טוב מאוד" (תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית פ' עט).

בקיץ של אותה שנה כתב הרבי הריי"צ לאביו של ר' מלך, שכנראה ביקש ממנו ברכה להצלת בנו, ש"לע"ע אין ידוע כאן כלום ממצבם, ויקשה לעשות בזה" (אג"ק שלו חי"א ע' שצט, וראה בהנסמן שם).

בין הנאסרים היה ר' אליעזר הורוביץ, בנו של הרה"ח ר' איצ'ע מתמיד, והוא כתב לו מכתב בו תיאר את מצבו ומצב חבריו. המכתב נשלח לניו יורק בסודיות עם אחד הדיפלומטים. ר' איצ'ע, בתהליך דיפלומטי מבריק, סיבב את אנשי משרד החוץ הרוסי על האצבע הקטנה, והצליח לגרום להם לשחרר את כל הנאסרים ללא יוצא מן הכלל! היו כאלה שדינם כבר נגזר ונשלחו לארץ גלות, אך שוחררו משם.

לר' מלך היה דוד בלונדון, ושמו ר' שמואל קוסוביץקי. גם הוא תרם לשחרור בכך שיצר קשר עם העיתונות הלונדונית, שפרסמה בגרון ניהר האיך מפתים אנשי השלטון ברוסיה את אנשיה לצאת, ולאחר מכן מילים אותם אל מאחורי סורג ובריח.

🌀 המאסר השני

השנה היא תרצ"ד. לאחר המאסר הממושך, חזר ר' מלך לקייב, העיר בה כיהן אביו עתה כרב, והמשיך ללמוד בישיבה המחתרתית עם חבריו התמימים החסידים ר' מאיר איטקין, ר' נחום וולוסוב, ר' ישראל יהודה לוין, ועוד, כשראש הישיבה הוא לא אחר מאשר אביו. בביתם התגורר הת' משה אהרן גייסינסקי ז"ל, והם למדו יחד בחברותא.

לא חלפו אלא מספר חודשים ור' מלך נאסר בשנית. הפעם, בעקבות עיסוק בלתי חוקי בטחינת קמח לקראת חג הפסח. היה זה בשנת תרציד לפני חג הפסח הצורך במצה שמורה לחג היה חיוני ודחוף, ור' אריה לייב, אביו של ר' מלך, הצליח להשיג בדרך כלשהי כמות קטנה של חיטה שמורה מהעיירה האדיטש וקיווה לאפות מהחיטה כמות מצות שתספיק בדוחק לא רק לבני משפחתו אלא לכל יהודי העיר.

אחד מחברי קהילת ה'קופעצקע שול' (הקהילה החרדית היחידה והאחרונה בקייב בה שימש ר' אריה לייב כרב) בשם בארון ניהל טחנת חומרים ששימשו תוספים בייצור מלט. הלה הציע לר' אריה לייב להשתמש בטחנה שלו

לטחינת החיטה, אלא שהתנה את הדבר בכך שהפעולה הלא חוקית תתבצע בחסות החשיכה. לא היה צורך לפרט מה יעלה בגורלו של בארון אם יתגלה לשלטונות שהשתמש בטחנה הממשלתית לטחינת קמח למצות.

בחצות הלילה יצאו ר' מלך ואחיו ר' משה בנימין לכיוון הטחנה של מר בארון. הם נפגשו עימו במקום, עמלו קשות לנקות את חלקי המטחנה, והחלו בטחינת הקמח המיועד לאפיית המצה השמורה. בשעות הקטנות של הלילה סיימו את עבודתם ויצאו רגלי בחזרה הביתה כששק הקמח נישא על כתפיו של האח הצעיר ר' משה בנימין. ברחוב שררה עלטה מוחלטת והשניים לא הצליחו להבחין מבעוד מועד בשוטר שעמד בקצה השני של הרחוב ולא הספיקו להימלט ממנו. כשעמדו ממש מולו קרא אליהם לעצור ודרש לראות את התעודות שלהם. משה בנימין שנשא על כתפיו את השק הראה לשוטר את התעודות שלו, אך לר' מלך לא היו תעודות, והשוטר עצר אותו מיד וכלא אותו בכלא הג.פ.או. המקומי.

נגזר עליו להשלח לעבודת פרך במחנה עבודה ליד סיביר. חיי אדם לא נחשבו למאומה במחנה. ר' מלך עצמו היה עד למריבה בין שני אסירים שהסתיימה בכך שהממונה ירה מיד בשניהם למוות! למרות זאת, החליט לשמור בתוקף על מצוות התורה. כשהגיעה השבת הראשונה לשהותו במחנה, התחמק משטח העבודה כדי שלא ייאלץ לחלל את השבת. לפתע גילה אותו אחד השומרים ושאל אותו: "מה אתה עושה פה?!" ר' מלך דחה אותו בקש, ולמזלו השומר הסתפק באזהרה חמורה: "בפעם הבאה שאמצא אותך כאן – אירה בך מיד!". מה עשה? מאחר שעבודתו היתה נבדקת לפי מכסה מסויימת של ארגזים שהיה צריך לייצר מדי יום, היה עובד ביום שישי בזריזות רבה מאוד ומייצר כמות כפולה של ארגזים, כך שכשיבדקו בשבת את התפוקה שלו, לא יחסר מהמכסה.

לאחר שנה של עבודת פרך באותו מחנה, ר' מלך לא היה מסוגל לעמוד בתנאים ההם, וכשנודע הדבר לאביו, לא חסך רגע אחד, ולאחר התייעצות עם עורך דין מקומי, נסע לחרקוב, שם נכנס מידי יום ללשכתו של נשיא אוקראינה, פטרובסקי, על מנת לפגשו. בסופו של דבר, לאחר הפעלת קשרים במקומות הנכונים, ופגישה קצרה עם הנשיא, ר' אריה לייב דאג לכך שבנו יוכר כפועל רשמי, ובעקבות כך – זכה ר' מלך לחנינה, ויצא ממאסרו. עתה, יכל לחזור אל תלמודו במרץ רב.

גולה בעקבות אביו

בניסן תרצ"ט נאסר אביו יחד עם עוד כמה מתלמידי ורבני הישיבה, ונשלח לגלות בקזחסטן. היו שם כמה יהודים שהתפרנסו מייצור סבון, ולשם כך היה עליהם להשיג שומן של בעלי חיים, מצרך שיכלו להשיגו רק בשוק השחור. יום אחד סחב ר' מלך שק של שומן עבור אביו, ולפתע הבחין בשוטר שמתקרב לעברו ומורה לו לעצור. בהבזק של רגע תיכנן את ה'תרגיל' הבא: הוא התחיל מיד להגיד לעצמו, כביכול: "מה יהיה עכשיו? אני סוחר שעה שלמה את השק הזה בשביל מישוהו שפסע לפניי, ועכשיו הוא ראה אותך וברח והשאיר אותי לבד. מי ישלם לי עכשיו על העבודה?" אמר לו השוטר: "בוא אתי לחצר המשטרה ושם נחליט מה לעשות בך". כשהגיעו למשטרה, אמר לו השוטר: "חכה פה ואני אכנס עד שאחליט מה לעשות". השוטר נכנס לבניין וכשראה ר' מלך שהוא מתמהמה - ברח עם השק. כך הצליח גם להינצל ממאסר וגם להציל את השק.

ר' ישראל לויין ששהה במוסקבה בתשרי תרצ"ו, מספר על שמיני עצרת, יום שהיה אמור להיות שמחה, במחיצתו של ר' מלך (זכרונותי - לויין ע' צב): "ביום שמיני עצרת פחדנו להתוועד באיזה בית, כי הרבה מאנ"ש ישבו בבוטערקה (= בבית סהר). הלכנו לאיזה ליטאי, איש טוב ובעל חסד, ואצלו התוועדנו. יתו היה ממש ליד בית הסהר (הבוטערקה). הרב מלך קאפלאן היה אתנו, שתינו משקה ודברנו על כך שהנה ממש לידינו יושבים אחינו בבית הסוהר. היתה התוועדות לבבית".

מסירות נפש על ישיבה בסוכה

לאחר נישואיו עם רעייתו הרבנית מרת יהודית ז"ל לבית סגלוב, התגורר בקייב ואחר כך עבר לחרקוב. בימי מלחמת העולם השנייה, כשהחזית הגיעה לעירם, שררו אימה ופחד בעיר. מטוסי הנאצים ימ"ש הפציצו בניינים גבוהים שקרסו תחתיהם וקברו את כל יושביהם. רעייתו הרבנית ז"ל תיארה בהתרגשות כיצד במוצאי שבת אחד, בלילה רווי הפצצות, כשהדי הפיצוצים נשמעו מכל עבר, ניסתה להסתתר עם התינוק שלה באיזו פינה בבית. אותה שעה ישב בעלה הרב ז"ל כשהוא רגוע וניגן את פזמון 'המבדיל' (בלחן שקיבל

מבית אבא והיה מנגן כל ימיו) כשהוא אומר לה: "אין מה לדאוג. אם בחסדי ה' נגזר עלינו להישאר בחיים, נישאר בחיים".

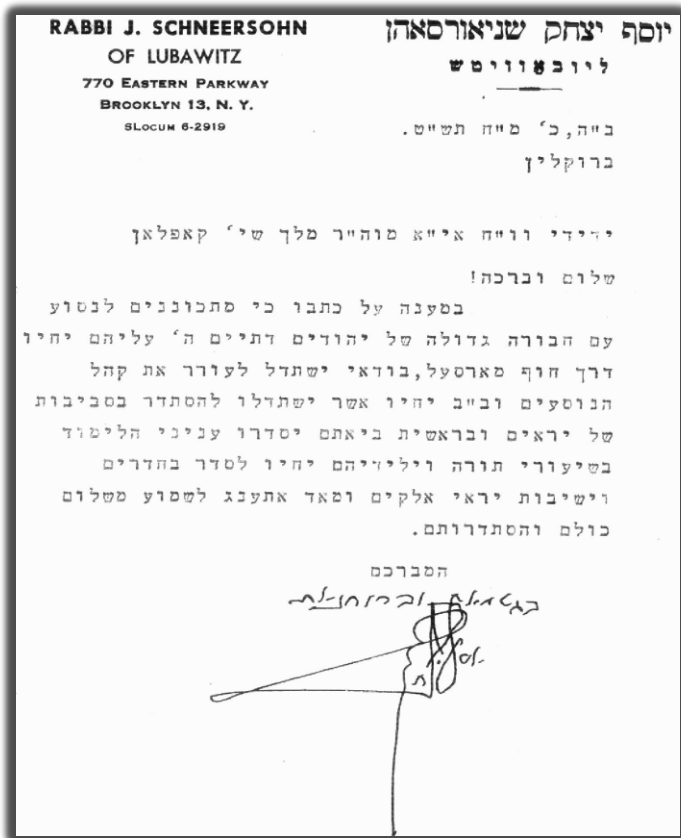
באותם ימים גוייסו המוני אזרחים לצבא, וגם הוא נתפס וגוייס. הם ביקשו לשלוח אותו לחזית, אך באמצע הדרך קפץ מהמשאית הצבאית והצליח להימלט. הוא נחשב אז ל'עריק' וסכנה גדולה ריחפה על ראשו. למרות זאת, שב לביתו והמשיך להסתתר בקרבת מקום. הוא חפר בור גדול בסמוך לחצר הבית ושם הסתתר במשך זמן רב כשרעייתו מביאה לו אוכל בחשאי והוא הוגה בתורה בתנאים לא תנאים.

לבסוף נתפס שוב ורק בזכות תחנוניה של אשתו שהוכיחה להם כי צעיר בעל מבנה גוף רזה כמותו (כך היה נראה אז) לא יחזיק מעמד בחזית, נלקח לשרת כשומר במחנה צבאי. גם כשהיה במחנה הצבאי, הקפיד על שמירת מצוות במסירות נפש. כשהגיע הלילה הראשון של חג הסוכות, חפץ מאוד לקיים את מצוות ישיבה בסוכה כהלכתה ולאכול לפחות כזית פת בסוכה. הבעיה היתה שהסוכה היחידה שהוא ידע על קיומה היתה במקום רחוק יחסית. הבעיה היחידה שהיתה יכולה לעמוד בפניו היתה ביקור פתע של אחד הקצינים הגדולים, דבר לא שכיח במיוחד. לאחר התלבטות קצרה, השתמט מעמדת השמירה על המחנה ויצא במהירות, ממש בריצה, מרחק גדול מאוד עד שהגיע לסוכה. יושבי הסוכה מיהרו לכבד את הרב נשוא הפנים שהופיע לפתע בסוכתם במיני מטעמים אך הוא לא שת ליבו לכל אלה ולא טעם אלא כזית פת, קיים בכך את המצוה, ומיהר לחזור למחנה.

בדרכו חזרה, שמע קול של מכונית נוסעת והבין שהגיעה ביקורת. כשהתקרב, נתקל בקצין שמחפש את השומר שנעלם. הקצין שגילה את דבר הבריחה זעם עליו מאוד וכמעט שכיוון לעברו את רובהו וביקש לחסלו ר"ל. באותו רגע חשב ר' מלך מה יוכל לעשות, ונזכר שיש לו במעילו בקבוק וודקה שהכין מראש לשעת חירום כזאת. הוא החל לדבר על לבו של הקצין ובתוך כך דחף לידו את הבקבוק. הקצין היה שבע רצון מה'מתנה', ובתגובה אמר לו: "הפעם אני מוותר לך. אבל אבוי לך אם הדבר יחזור על עצמו". וכך, בדרך נס, ניצלו חייו.

בלתי מפלגתי

עם תום מלחמת העולם השנייה, הצליח ר' מלך לצאת מרוסיה יחד עם מאות משפחות מאנ"ש ב'ציאת רוסיה' המפורסמת בתש"ו, ולאחר תקופה שהיה בפוקינג שבגרמניה, בה עבד בהוראה ואף שימש כמנהל, עלה בהוראת הרבי הריי"צ לארץ-הקודש בקיץ תש"ט והתיישב בלוד. הנסיעה היתה אמורה לעבור דרך מרסל שבצרפת, והוא כתב על כך לרבי. בתגובה ענה לו הרבי: (ראה תצלום).

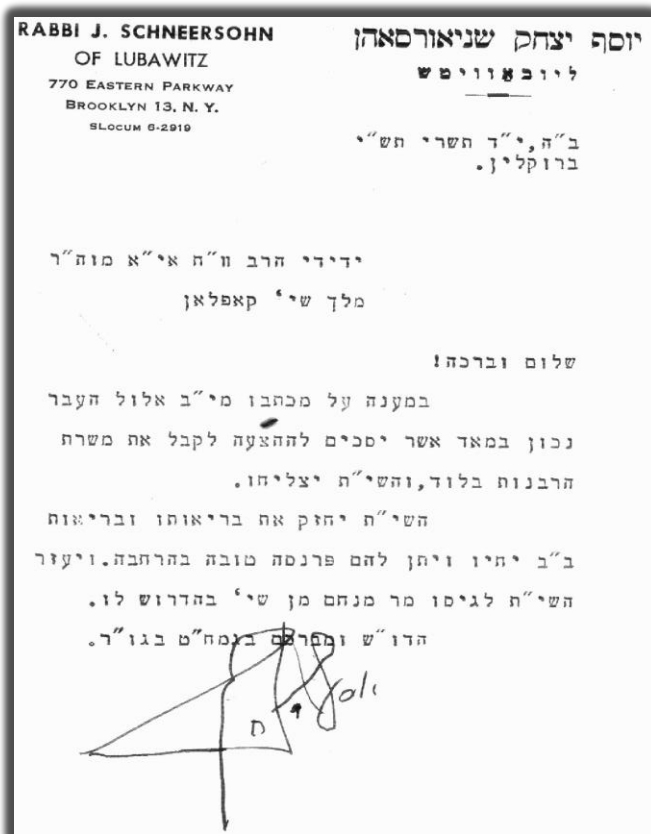

כשהגיע לארץ, מצבו הפיננסי היה ירוד ביותר, והוא היה זקוק באופן מיידי לפרנסה. דודו, הרב שאול ישראלי, ששימש כרב עיר בארץ, הציע לו לשמש כרב ולקבל משכורת מכובדת. אך תנאי אחד הציב בעדו: לקבל 'פנקס' של פועלי המזרחי, ולהצטרף בכך כחבר מן המניין. לעולים החדשים באותם ימים לא היה כלל מושג מה זה 'פנקס' ומה זה פועלי המזרחי, אך ר' מלך הריח שהדבר הזה לא פשוט כל כך והחליט להתייעץ על כך עם ר' אברהם דרייזין (מאיור).

לאחר ששטח בפניו את מצבו ואת המשרה שמציעים לו הכרוכה בתנאי הנ"ל, הרהר רגע ר' אברהם, ולבסוף ענה לו: "תשמע, אני לא יודע מה להגיד לך. יש לך ילדים, אין לך כסף, ואתה חייב להתפרנס, והנה מציעים לך כזו משרה... הנסיון גדול, ואינני יודע מה לענות לך". מה עושים? ר' מלך החליט שהוא לא מקבל את ההצעה המפתה.

שמירת העיקרון של התנזרות מכל סממן מפלגתי היתה חשובה לו הרבה יותר. מסיבה זו לא היה חבר ב'קופת חולים' במשך כל חייו, בגלל הפנקס האדום שהיה מזוהה בתודעתו עם הסמל האדום של הקומוניסטים ברוסיה.

מלך רב

מכאן ואילך מתחלקים ימי חייו לשני חלקים. רבנותו, ועבודת הקודש שלו בחינוך ילדי ישראל. רק אחד עם כישרון וכח רצון כשל ר' מלך יכל ליטול על עצמו נטל שכזה. נתחיל, אם כן, בפירוט עבודה כרב, ובנפרד נעקוב אחר התקדמותו כמחנך.

בשלהי תש"ט הוצע לו ליטול את הרבנות של הקהילה, אך הוא לא הפץ בכך, וכתב על כך לרבי. הרבי ענה לו כך: (ראה תצלום). לאחר שקיבל כזה מענה, לא יכול היה לסרב, וקיבל את התפקיד

בענוותנות יתרה, ומבלי לספר לאיש על המכתב מהרבי. ברוב ענוותנותו החל לחזור שוב על שולחן ערוך יורה דעה יחד עם הרה"ח ר' אליעזר הורביץ ז"ל, ובמשך השנים הבאות היה לומד בקביעות שולחן-ערוך בעיון.

גם לאחר שכיהן ברבנות עשרות שנים המשיך לנהוג בענווה וכשהיה נשאל שאלה הלכתית מפי איש יודע ספר היה מראה לו תמיד את המקור לפסיקתו. מספר הרה"ח ר' אליעזר מזרחי: "בתקופת לימודי בכולל בכפר חב"ד, וגם אחר כך, שאלתי אותו הרבה שאלות הלכתיות ותמיד הראה לי את המקור להלכה בתוך הספר, הנהגה שלא נתקלתי בה אצל הרבה מורי הוראה אחרים".

ומצד שני, אם קרה פעם שמישהו מבני הקהילה העיר לו על הוראה הלכתית שלו, לא הצדיק את עצמו מיד אלא ביקש לעיין שוב בספר. כך, לדוגמא, אירע פעם במוצאי יום הכיפורים שחל בשבת. הרב קפלן ז"ל הורה לעשות הבדלה בבית הכנסת על נר ששבת. מישהו מהמתפללים שנחשב ללמדן אמר שזכור לו כי כשיום כיפור חל בשבת לא צריכים נר ששבת. הרב קפלן לא ענה לו בשעת מעשה, אבל כשבא לביתו הראה לבני ביתו שהמגן אברהם כותב שיש לעשות כך, וכן פסק אדמו"ר הזקן (ומעניין שאהב לעיין לפני כל פסיקה בכל האחרונים וה'נושאי כלים' של השולחן ערוך ולא הסתפק בעיון בדברי אדמו"ר הזקן בשולחנו).

כרב חסידי היה מקפיד בכל ענייני הקהילה ובית-הכנסת על קלה כבחמורה והכל הכירוהו כירא שמים גדול שנוהג בעצמו חומרות רבות. דגש מיוחד שם על נושא אי הדיבור בעת התפילה, וכמו בכל עניין לא נשא פנים לאיש גם בעניין זה. פעם נסע אחד מבני הקהילה לתשרי אל הרבי ובשבו ביקש לחזור בפני הציבור על השיחות ששמע מהרבי. הרב קפלן סירב לבקשתו בנימוק שמי שאינו מקפיד די הצורך שלא לדבר באמצע התפילה, אינו ראוי להשמיע בפני הציבור שיחות של הרבי.

משרת הרבנות דרשה מצידו לא אחת לגלות תקיפות בשעת הצורך. כך אירע כאשר אלמנה שהתגוררה בשכונת הרכבת חיתנה את בתה הגדולה, ומחוסר אמצעים החליטה לבשל בעצמה את האוכל לסעודת החתונה ולערוך את הסעודה במסעדה לא כשרה שהיתה בעיר. לאחר ששילמה מראש עשר לירות לבעל המסעדה, סכום גדול באותם ימים. כשנודע הדבר לרב קפלן, קרא לאלמנה והסביר לה שאי אפשר להשתמש בכלים הטרפים של המסעדה, גם אם מבשלים אוכל כשר. בעל המסעדה כעס ואיים שלא יחזיר את הכסף שקיבל, אך הרב קפלן התעקש וניצח. אך זה לא היה סוף הסיפור: מאחר שידע על דלותה של המשפחה, הלך הרב קפלן ודאג שיאפשרו לה לשאול כסאות מהישיבה ולערוך את החתונה בבית הכנסת.

והנה מקרה נוסף המעיד על תקיפותו הרבנית: פעם נסע ברכבת ובקרון שבו ישב התגודדה קבוצה של חיילים וחיללות שדיברו ביניהם באופן של ניבול פה. הגיעו הדברים לידי כך שמתוך קלות ראש אמר אחד החיילים שהוא עומד לשאת את החיילת לאישה. הרב קפלן ניגש אליהם מיד ודרש מהם בתוקף שיפסיקו את הדיבורים הללו, אך הם לא שעו לדיבוריו והחייל אף פנה

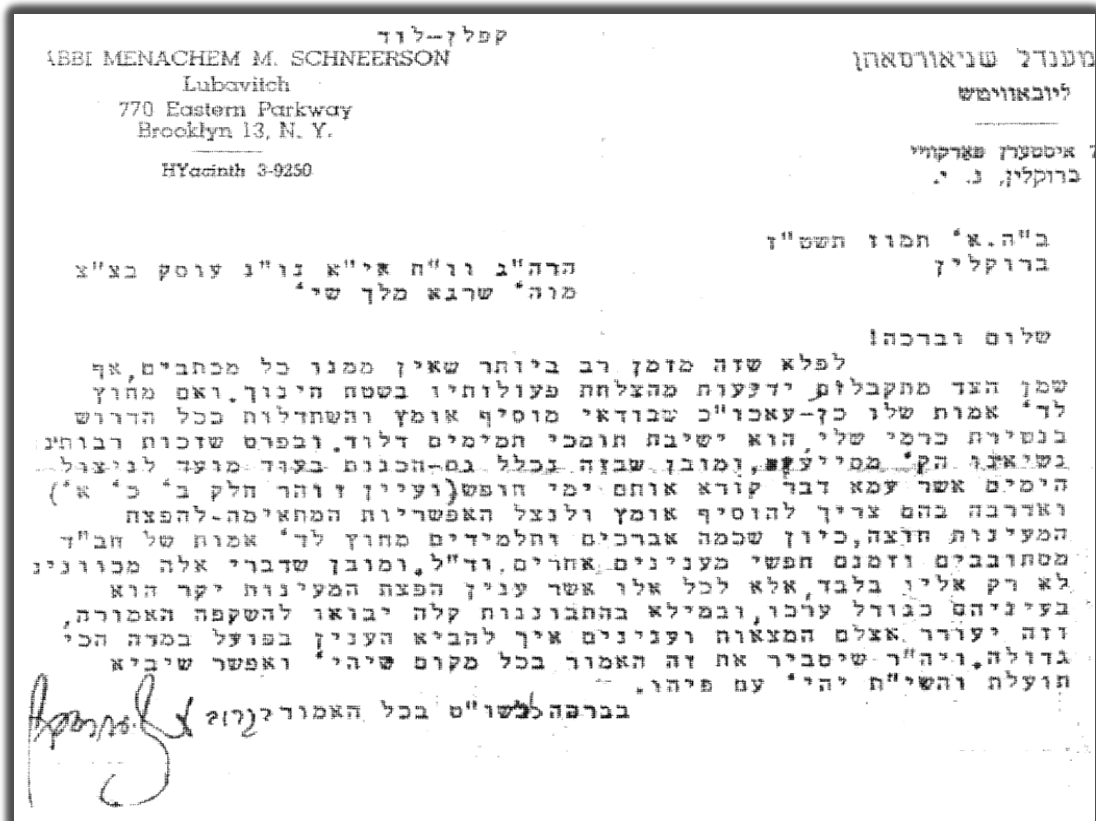
אליה ואמר לה: "הרי את מקודשת לי". כששמע את הדברים שנאמרו באופן שיוצר חשש לקידושין, לא הרפה מהם הרב קפלן בשום אופן עד שבירר את שמותיהם וכתובותיהם - חרף כל הלעג והביזיונות ששפכו על ראשו בשעת מעשה - ולאחר מכן טרח בעצמו להביאם למשרד הרבנות ולסדר להם גט מחמת הספק.

תפקידו הרבני לא הוגבל רק להוראת איסור והיתר. בין מנחה למעריב היה מוסר שיעור ב'עין יעקב' ובתניא. בשנים הראשונות היה מוסר בבית הכנסת בשבתות שיעור ב'תורה אור' ו'ליקוטי תורה', ומדי פעם היה מתוועד עם הציבור. מספר הרה"ח ר' יעקב יהושע לאופר, לשעבר תושב שכונת הרכבת בלוד: "בתחנת הרכבת גר שוחט יוצא הונגריה שלא הורגל לדרכי החסידים והחסידות והיה מתפלל בבית הכנסת של חב"ד. פעם התוועד הרב קפלן בסוכתו של ר' לייבל ליפסקר ז"ל ובתוך הדברים דיבר על כך שלשחיטה יש גם מובן רוחני: צריכים לשחוט את היצר הרע. אותו שוחט שנכח במקום היה בטוח שמתכוונים אליו אישית. הוא נפגע מאוד וטען כלפי הרב: "למה מדברים עלי ככה?... כעבור שנים נסע השוחט לאמריקה והרב קפלן פעל למענו וסידר עבורו מכתב המלצה על טיב שחיטתו. רק אז הבין השוחט שהרב קפלן חפץ בטובתו".

🌀 רב עסקן

הרב קפלן ז"ל היה מעורה מאוד בהתפתחותם של המוסדות השונים בשיכון חב"ד: ה'חידוד', בית הספר לבנות, המקווה, ועוד. בשנת תשי"ד עסק בבניית מקווה בשכונת הרכבת, וכתב לרבי על הקושי שבהשגת מימון להקמת המקווה. על כך ענה לו הרבי: "...מאשר הנני בזה קבלת מכתבו מעש"ק תולדות וכן הקודמים במ כתב אודות המקווה שמסדרים בשכונתם, ונהניתי אשר ע"י העזר שמרכז טהרת המשפחה בירושת"ו קבלו בהשתדלותי ממגבית אנ"ש שי', הנה גם קיימו הבטחתם ועזרו להמקוה שמסדר בסכום של אלף לירה ואולי יש מקום לקבל מהם עוד עזר ... וכן הנני כותב לאגו"ח באה"ק ת"ו שיתנו להם הלואה בסך אלף לירה לשלם במשך שנה ותקותי שימלאו בקשתי זו. והשי"ת יצליחו בעבודתו בקדש הנ"ל וכן בעבודתו בהישיבה שבד"מ ישפיע זה גם ברכה והצלחה בעניניו הפרטיים".

ב"ה י"ח כסלו, תשי"ד, ברוקלין. הנהלת אגודת חב"ד אשר באה"ק ת"ו, ה' עליהם יחיו, שלום וברכה! באתי בזה להמליץ לתת מקרן גמ"ח אשר ע"י הלוואה בסך אלף לא"י להרה"ח כו' מוה"ר מלך קאפלאן שי' מלוד בשביל גמר בנין המקוה בשכונתו, למשך תשלום שנה אחת, והתחלת התשלומין לאחר שנה מנתינת ההלוואה. ות"ח מראש. בברכת הצלחה בעבודתם בקודש. (אג"ה כ"ה אדמו"ר ח"ח ע' סב).

בראשית שנות הלמ"ד קלט שיכון חב"ד בלוד קרוב למאה משפחות של עולי גרוזיה, והרב קפלן פעל רבות למענם בתחום הגשמי והרוחני. יצויין כי במשך כמה שנים היה מתפלל תפילת מנחה בבית-הכנסת שלהם. ובכלל, מאוד אהב לשהות במחיצתם והיה אומר שהם מצטיינים במיוחד ביושרם ובאמונתם התמימה. הם מצדם גמלו לו בכבוד הגדול שרחשו כלפיו, וכשהלך ברחוב היו נעצרים לפניו ביראת כבוד ודורשים בשלומו. למרות שלא היה הרב הרשמי של קהילתם, היו כולם בטלים לפניו בדרך-ארץ עצומה, מקטנם ועד גדולם.

למרות שהתפקיד הרשמי של רבנותו היה בשיכון חב"ד, היתה מצודתו פרוסה על כל העיר לוד. יהודים מכל שכונות העיר היו באים לשאול אותו

שאלות הלכתיות ולהתייעץ איתו בעניינים שונים, והוא עצמו היה הולך לבתי-כנסת שונים ברחבי העיר, לדבר עם ציבור העולים ולחזק את רוחם בענייני יהדות בכלל וחינוך הילדים בפרט. לדוגמא, במשך כמה שנים היה הולך לבית-כנסת בשכונת נוה זית המרוחקת ומוסר שם שיעור תורה.

🌀 חינוך ילדי ישראל

בתש"ט, עקב תקלה טכנית, נוצר מצב, שבנין מסויים בן שתי קומות עמד שומם, ור' מלך, יחד עם משפחת ליפסקר (ואלי עוד כמה) גילו תושיה והשתלטו על הנכס. כשבאו אליו וניסו לקחת ממנו את הדירה שתפס, ענה להם: "כאן תהיה ישיבה! לאף אחד אין זכות לקחת את הדירה הזו!". כך קמה לה הישיבה.

כמי שעסק כל השנים בהרבצת תורה במסירות-נפש, אך טבעי היה הדבר שימשיך בזה ויהיה הראשון שילמד תורה לילדי הקהילה. קהילת אנ"ש בלוד היתה מורכבת באותם ימים מקומץ משפחות, הפחד מפני ערביי הסביבה עדיין היה עז, אך הם התגברו על הכל ולמדו תורה בשקידה והתמדה.

"ב"ה י"ט אדר תש"ט. ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר מלך שי' קפלן. שלום וברכה. במענה על כתבו הנני לברכו על בואו צלחה עם ב"ב שי' לאה"ק ת"ו ונהנתי אשר ת"ל השיג דירה בתחנת לוד ומתעסק בקביעות שיעורי לימוד ברבים לפני הגדולים וגם בסידור הלימודים עבור בני אנ"ש שי' ובדבר הבנין צריכים להתדבר עם ועד המסדר מאנ"ש שי', הרב רש"ד זיסלין ור"מ שי' גורארי למצוא עצה איך לסדר אשר הבנין ישאר עבור תת"ל אחרי שיגיע העת לסידור ישיבה בשם. והשי"ת יחזק בריאותו ובריאות ב"ב ויסתדר בפרנסה טובה בהרחבה. המברכו בגשמיות וברוחניות, יוסף יצחק (אג"ק ריי"צ ח"י ע' קכג).

כעבור שנתיים עברה ישיבת תו"ת מתל-אביב ללוד, ור' מלך המשיך בתפקידו כר"מ בישיבה הקטנה. לא קלה היתה העבודה. אוכלוסיית התלמידים לא היתה הומוגנית. חלקם היו ילדי אנ"ש יוצאי רוסיה, אשר במשך שנות המלחמה לא הספיקו להגיע לרמה לימודית ממוצעת של

תלמידי ישיבה בני גילם, חלקם היה נערים עולי תימן אשר פעילי חב"ד הביאום אל הישיבה מהמעברות בטרם ייתפסו בידי אנשי הקיבוצים, ואחרים היו עולי מרוקו ועוד מדינות, בעלי רקע ומנטליות שונים לחלוטין. כל אלה חברו יחדיו לישיבה, ור' מלך היה מוסר לפנייהם את שיעוריו ומרביץ בהם חינוך חסידי ביד רמה מחד, ואהבה וחיבה מאידך.

בשנים הבאות היה ר' מלך לר"מ הישיבה ולמרות שכמשגיח בישיבה היה מראהו מטיל אימה על התלמידים הרי מזגו הטוב הפך אותו לאהוב על הכל. הוא היה מקרב במיוחד את התלמידים מעדות ספרד ורבים מהם אהדו אותו ובאו להתייעץ עמו שנים רבות לאחר מכן. כל תלמידיו הרגישו תחושה נעימה בקרבתו כי היה נוח מאוד לבריות, אוהב שלום ורודף שלום ותמיד התרחק מכל דבר של ריב ומחלוקת.

מספר תלמידו
הרה"ח צבי
רוטנברג: "הגעתי
ללוד בתשי"ב,
ולמדתי אצל הרה"ח
ר' מרדכי שניאור
שי' בשיעור א'.
בשנה הבאה, תשי"ג,
למדתי בשיעור ב'
אצל ר' מיילך ז"ל.
למרות שהיה תקיף
באופיו ולפעמים אף

היה מכה תלמידים שהתרשלו בלימודיהם (עונש שהיה מקובל באותן שנים), אהבתי אותו ואהבתי את הדרך שלו, כולנו הבנו שלישיבה באים כדי ללמוד ואין מקום למשחקים ולמעשי שובבות. מצד שני, תלמידים שהשתדלו והתאמצו בלימודיהם זכו לקירוב גדול ממנו, ועד היום זוכרים אותו לטובה.

"אני אישית חייב לו על העושר הרוחני שהעניק לו בהתוועדויותיו, לא פחות ממה שהקנה לנו בשיעוריו. ר' מיילך ידע להבין את נשמתו של הילד. אנחנו היינו נערים בני 14-15, וכל העולם החסידי היה חדש בשבילנו. והוא היה יהודי חסידי שעבד על עצמו, ואת הרכוש הרוחני שהיה לו - הוא נתן לנו.

אני, לדוגמא, הייתי נער פליט שואה, ובמשך שלוש שנים ששהיתי בארץ, הסתובבתי במעברות ולא למדתי כלום. למרות שהייתי בגיל בר מצוה, הידע התורני שלי היה אפסי. ואז הגיע ר' מיילך בהתוועדויותיו והתחיל לדבר אל לבי. כשביקש ללמדנו על החשיבות של כפיית הרצונות האישיים, היה אומר לנו: "כף אחת - עשרה זהב", התכופפות אחת ("איין בויג") שווה כמו עשרה מטבעות של זהב. והדברים חדרו עמוק לנשמתנו.

"השקעה מיוחדת השקיע כדי להשריש בנו מושגים של קיום מצוות בהידור. כשראה את התפילין הישנות שהנחתי, שהבתים היו פגומים והרצועות היו מעופשות, אמר לי: "צבי, מאיפה התפילין שלך?". עניתי בגאווה: "מהסבא שלי!" והוא אמר לי: "אסור להניח אותן, הן פסולות". לאחר שהבנתי את הבעיה אמרתי לו שאין לי כסף לרכוש חדשות, והוא אמר לי: "אם תרצה באמת - כבר תדע מה לעשות...". וכך היה. באופן דומה לימד אותנו מהי ציצית מהודרת ומהי מצה מהודרת, והלוואי שתהיה לי כיום אותה מידה של שמחה ועונג בקיום מצוה כמו שקיבלנו ממנו אז".

מספר הרה"ח ישראל זוהר: "מנקודת המבט שלי, היו שלוש מידות טובות שבלטו מאוד אצל הרב קפלן ז"ל - לב טוב, עין טובה ופשטות וענווה. חרף מעמדו התורני הרם, לא חיפש כבוד לעצמו. כשבאת אליו לשאול שאלה, אחז בידך בחיבה וענה לך בלבביות ובמאור פנים. זה היה ממש 'כיף' לשאול אותו, התלמידים אהבו לשהות במחיצתו. וכשיצא מה'זאל' אחרי ה'סדר' והלכתי אתו ללוותו, הרגשתי שהוא בשבילי ממש כמו סבא טוב...".

במשך כ-25 שנה כיהן הרב קפלן ז"ל כמשגיח הראשי של הישיבה, ובתוקף תפקידו זה היה מקפיד מאוד עם התלמידים. כשרק נראה מתקרב לישיבה כבר פחדו אחרוני התלמידים להסתובב בחוץ והתיישבו מיד ללמוד. וכשנכנס ל'זאל' ונעמד בפתח, היה מראהו מטיל אימה על כולם. וגם בשעת התפילה, עצם נוכחותו בישיבה הביאה לכך שהנערים יתפללו ברצינות רבה יותר.

ב"ה, אדר"ח כסלו, תשט"ז, ברוקלין. הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה שרגא מלך שי', שלום וברכה! במענה על מכתבו מעש"ק, ותנוח דעתו כאשר הניח את דעתי בבשורה הטובה שנראו פירות בהתעמולה בין ילדי העולים, הן בהתנועה להרחקה מן הרע והן בהענין דועשה טוב, ללמד תורת ישראל והדרכותי מתאים לגילם. וכיון שכותב שכר נרחב נראה בזה במחנם הט', כדאי הי' שיתייצעו ביניהם ויעריכו תכנית עכ"פ בשביל השבועות הקרובים, וכמ"ש ותשועה ברוב יועץ וידונו ג"כ על האפשריות להקים שם בית ספר דתי במסגרת הרשת. אף שלכאורה כיון שכבר באמצע זמן הלימודים כמה קישויים בזה. ואולי אפשר לערוך כמין שיעורי ערב וכיו"ב, ואחכה לבשורות טובות. .. כיון שימי החנוכה וגם י"ט כסלו ממשמשים ובאים, יש מקום לדון בתכנית הנ"ל לנצל גם ימים אלו בהתעמולה. בברכת הצלחה בכל האמור. (אג"ק כ"ק

ר' מלך לא הסתפק בחינוך הילדים בלבד, אלא אף דאג להציל ילדים מציפרני המיסיון, שהשתולל באותם ימים, וחירף את נפשו על מנת להביאם לאהלה של תורה, כפי שמדווח 'בטאון חב"ד' (ח"י ע' לה): "ביזמתם של ידידנו הרב מלך שי' קפלן והרב לייב שי' ליפסקר סורו בשכונת הרכבת לוד שיעורים מיוחדים ומסיבות שונות מדי יום ביומו בין הנוער הרב של תושבי השכונה. נוער זה נפלו כבר ברשת המיסיון ר"ל וביזמתם של הנ"ל נצלו מרשתם הטמאה...".

ובהזדמנות אחרת (בטאון חב"ד ח"י"ד ע' לח): "בעיר לוד והסביבה, נגע המיסיון בממסדים עצומים, שליחי מלאך המוות החלו לבקר יום יום בבתי העולים החדשים ובעיקר בין המשפחות העניות, אספו את ילדיהם, פיתו אותם במאכלי מעדנים, ובמלבושי כבוד ופיטמום ברעל של כפירה ובהעברה על דתם ר"ל. אנ"ש תושבי לוד ובראשם הרב מלך שי' קפלן, הרב שלמה שי' גרינולד והרב יונה שי' איידלקאפ התעוררו להצלת ילדי ישראל אלה מצפרני השמד. נאמו בפני הורי הילדים והסבירו להם חומר הדבר וכמ"כ דברו על לב הילדים, וב"ה פעלם עשה פרי טוב ועשרות ילדים ניצלו מצפרני השמד ממש. מספר ילדים סודרו בתלמוד תורה ובישיבה ובין שאר הילדים סודרו שיעורים בלימודי קודש, מסיבות שבועיות וכדומה...".

🌀 כבקרת רועה עדרו

שמירת זמני הלימודים בישיבה היתה אצלו ערך עליון, כשהוא עצמו משמש דוגמה ומופת להקפדה על שמירת הזמנים. ה'סדר' בבוקר התחיל בשעה תשע, והוא היה מגיע תמיד חמש דקות לפני השעה תשע. בשנים הראשונות הישיבה שכנה בפרדס, ולפעמים היה קשה להגיע בחורף מ'שכונת הרכבת' לתוך הפרדס עקב הגשמים שהפכו את האדמה לבוצית מאוד. במקרים אלה היה הרב קפלן מוחל על כבודו ומבקש משני בחורים שיתמכו בו ויסייעו לו לחצות את הביצות בדרך לישיבה, ובלבד שיגיע בזמן. כל-כך הקפיד על שמירת הזמנים, עד שפעם כשאיחר בכמה דקות התקשר מיד המנהל הרב אפרים וולף ז"ל לביתו לברר מה קרה.

ב"ה, כ"ד ניסן תשי"ד, לוד. דו"ח מהחלטת הנהלת הישיבה שהתקיימה היום: באסיפת חברי הנהלת הישיבה שהתקיימה היום הוחלט למנות את הרב מלך שי' קפלן בתור מנהל על כל עניני הישיבה למשך חצי שנה מהיום. המינוי הנ"ל הוא על כל הישינה פרט ל'זאל'. בידו של הרב מלך שי' קפלן מסורים כל עניני הישיבה (פרט לזאל) לנהלם כפי דעתו ורצונו ועל כל עובדי ותלמידי הישיבה לציית להוראותיו, קביעת חלוקת כספי המשכורות נתונים בידו, סידור הכיתות וחדרי הלינה, ההשגחה על המורים והתלמידים ובסמכותו לפטר עובדים ולקבל עובדים חדשים. המינוי יקבל תוקף עם אישורו של כ"ק ארמו"ר שליט"א. ועל זה באנו על החתום אברהם דריזין, שרגא מלך קפלן, אפרים וואלף. (ימי תמימים ח"ב ע' 113).

אופן הנהגתו כמשגיח על התלמידים היה מורכב: מצד אחד נהג בענייני משמעת בתקיפות רבה והיו תלמידים שגם בהגיעם לגיל 50 אחז בהם פחד בראותם אותו... מצד שני, היה מקרב את כל התלמידים ואהב אותם אהבת נפש. שלא לדבר על הקירוב המיוחד שהעניק לעולי תימן ומרוקו הזוכרים אותו לטובה עד עצם היום הזה. בייחוד הרעיף אהבה וחיבה על בחורים שבאו מבתים שבורים והיה מתוועד איתם ומעודד את רוחם מאוד. ובכלל, כשהיה לוקח קצת 'משקה' ומשיל מעליו את כובעו של "המשגיח", או-אז ניכרה אהבתו העצומה לתלמידים.

אך גם כשייסר את המתרשלים, עשה זאת כייסר אב את בנו. אחד מתלמידיו מעיד על מקרה יוצא דופן שבו אחד התלמידים התנהג באופן חריג מאוד והרב קפלן היכה אותו מכות נמרצות. ואולם, אחר כך כולם ראו עליו עד כמה הצעד הזה הכאיב לו, עד שבמשך שעה שלמה לא היה מסוגל להירגע ולא הצליח לחזור לעצמו: 'מה אעשה? הוא ממש הוציא אותי מהכלים', טען הרב קפלן כלפי עצמו...

פעם היה נדמה לו שאחד הבחורים מתרשל בלימודו באמצע ה'סדר' והוא הלך אל המגיד שיעור של אותו בחור וסיפר לו על כך. מסתבר שאותו בחור כן למד באותו 'סדר', אם כי פחות בהתמדה, והוא נפגע מאוד מהדבר. הבחור שהרגיש עד אז שהרב קפלן ממש ידיד שלו והיה

ניגש אליו בכל יום לשאול שאלות בגמרא, כעס עליו ולא דיבר איתו כמה ימים. כשהרב קפלן הבחין בשינוי שחל באותו בחור, קרא לו וביקש לברר מה אירע. כששמע את טענת הבחור, ביקש ממנו סליחה וממש התנצל מעומק לבו על הטעות המצערת.

ומעשה באחד הבחורים שהתנהג שלא כשורה ואחד הממונים בישיבה קנס אותו בסכום כסף גדול. כששמע על כך הרב קפלן ז"ל, ניגש אליו מעצמו והציע לו השתתפות מסויימת בתשלום הקנס. כך נתן לאותו בחור הרגשה שגם לאחר המעשה הבלתי הולם, הוא לא דחוי ולא פסול בעיניו.

ב"ה סיון תשי"ב. הוספה לתקנון הישיבה מתאריך כ"ז בניסן תשי"ב. הננו להצהיר בזה שכל מי מחברי הנהלת הישיבה שלא יציית להוראות או יתנגד לדעתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א יוצא הוא באופן אוטומטי מהנהלת הישיבה. ועל זה באנו על החתום: הרב אברהם דרייזין, הרב נחום טרבניק, הרב מלך קפלן, הרב מרדכי שניאור, הרב אפרים וולף. (ימי תמימים ח"א ע' 429).

וכמעשהו במלאכת ההשגחה - מנהגו בתור מגיד שיעור. הסדר אצלו היה קבוע: כשנכנס לכיתה בתחילת השיעור, היו התלמידים עומדים מפניו ביראת כבוד, עד שהיה מורה להם לשבת. אך התייצב בפתח הכיתה ושילב את ידיו בתנוחה המוכרת, בטרם יפצה את פיו, כבר הטיל מבטו התקיף מורא על כולם... גם כיתות שלפי הרכב תלמידיהן לא היה קל למסור בהן שיעור, היו כפופות ללימוד בידיו האמונות.

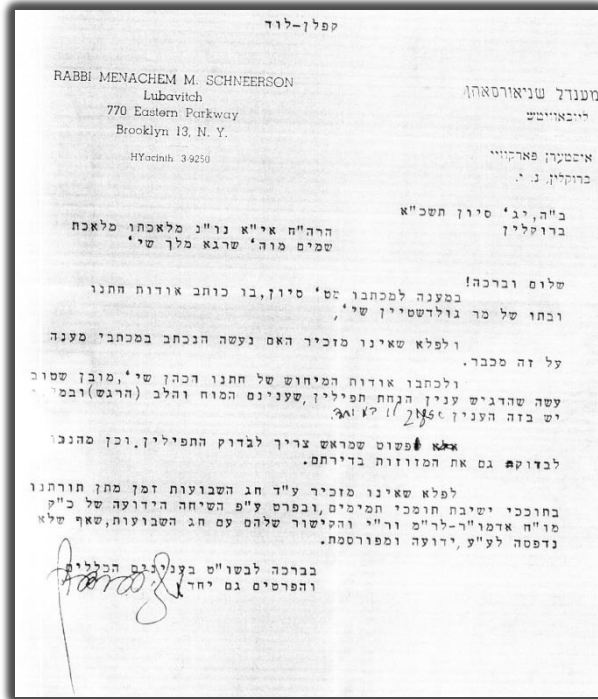
ביומנו של התמים ישראל דוברוסקין הי"ד שנדפס בימי תמימים חלק א' אנו מוצאים שניים מאמרותיו של ר' מלך: א) ר' מלך קפלן דיבר אודות הסעיף הראשון בשולחן ערוך, שהבית יוסף כותב שמיד בקומו משנתו יתחיל בעבודת ה' ויקום כארי, ולזה מוסיף הרמ"א: וכששוכב ידע לפני מי הוא שוכב. שלכאורה אינו מובן: מה עניין שכיבה בהלכות השכמת הבוקר? אך העניין הוא, כי לקום כארי אי אפשר אם שוכבים לישון כסוס, ולכן מוסיף הרמ"א שכששוכב ידע לפני מי הוא שוכב (463). ב) בר מצוה נעשה בר דעת, היינו שמרגיש בחומר עניני מצות ועבירות. כי לידע בפרטיות מה שאסור ומה שמותר יכול לידע גם לפני הבר מצוה (474).

סגנון מיוחד היה לו בשיעוריו. בדרך כלל, היה פותח כל שיעור באיזה סיפור מאלף או אמרה נאה שמשכו את לב התלמידים והחדירו בהם חיות בלימודם. לאחר מכן ניגש להרצאת הסוגיה בגמרא, כשהוא מתעכב בעיקר על ידיעה יסודית של הגמרא, מבלי להקצות זמן רב לפלפולים יתרים. "העיקר אצל ר' מיילך", אומר אחד מתלמידיו, "היה שהתלמיד יבין את הפשט היטב. אם היה צורך לשם כך בלימוד מהרש"א או 'פני יהושע', היה עושה זאת. הוא היה אומר בשיעור "מפרשים", אך לא ויתר בשום אופן על הבנה טובה ומדוייקת של דברי רש"י ותוספות, ודרש שהתלמיד ישלוט ביסודיות בכל מהלך הסוגיה". למי שרק היה 'מדקלם' את מלות הגמרא בלי להבין, היה נוהג לומר: 'אתה פופגאי' = אתה 'תוכי' ...

ובשעת החזרה על השיעור היה מוכן להסביר לתלמיד שוב ושוב, עד שיבין. ומעשה בתלמיד שהשקיע והתאמץ אך לא הצליח להבין את הנלמד. כשבא ושאל שאלה פשוטה, הרב קפלן הסביר לו את העניין פעמיים ושלוש, אך התלמיד עדיין לא הבין עד שלפתע פרץ בבכי. מה עשה הרב קפלן? אחז ביד

התלמיד וקירבו אליו, ואף נשק במצחו, ואז הסביר לו שוב את הדברים. הפעם התלמיד הבין... מאז קיבל אותו תלמיד עונג גדול בלימודו, והתקדם יפה הלאה.

בכל יום שישי היה עורך לכיתתו מבחן בעל פה. מספר הרה"ח יוסף יצחק רוזנברג: כשהיה בוחן אותנו וענינו טוב וגילינו שליטה בסוגיה - ממש ראינו על פניו שמחה וקורת רוח.

ובסוף 'זמן החורף' קיבלו ממנו מצטייני הכיתה ספר במתנה: 'חידושי רבי עקיבא איגר'.

הוא הקנה לתלמידים אהבת תורה בעצם הנהגתו. מעולם לא היה לו עימם שיג ושיח בשום נושא שאינו קשור ללימוד. תמיד דיבר רק בענייני הלימוד עצמו או על חשיבות הלימוד, הוא לא היה שייך לדברים צדדיים כלשהם. כל עניינו בישיבה היה - לימוד תורה בלבד.

דומה שאין מתאים לסיכום פרק זה של חייו מאותה הוראה של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בקשר לחנוכה, עליה היה מרבה לחזור בכל עת מצוא: מפני מה נזקקו לנס חנוכה, והרי טומאה הותרה בציבור? אלא שכדי לחנוך את בית המקדש מחדש בטהרה, היה צורך לעשות זאת על טהרת הקודש. ומכאן למדנו כלל חשוב: חינוך חייב להיות על טהרת הקודש, ללא פשרות וללא ויתורים. הוראה זו היתה נר לרגליו.

מתמיד בלימודו

הרב קפלן ז"ל היה למדן גדול ומתמיד עצום, בכל רגע פנוי ישב ועסק בתורה. היתה לו אהבה גדולה ללימוד התורה, ותמיד כשבאו לשאול אותו שאלה בהלכה מצאו אותו עסוק בלימוד. בני משפחתו מעידים כי ברגעים

הכי סמוכים לכניסת השבת, אם נותרו דקות אחדות פנויות בסיום ההכנות לשבת, היה נוטל ספר ולומד. כשנפגש עם גדולי תורה אהב לדבר ולהתפלפל איתם בלימוד. וכשהעסקן החסידי ר' פנחס אלטהויז ע"ה היה יוצא להיפגש עם גדולי תורה בענייני עסקנות חב"דית - היה לוקח איתו את הרב קפלן כדי שידבר איתם בלימוד.

במשך שנים ארוכות למד גמרא בחברותא עם הרה"ח ר' אברהם אבא לאופר ז"ל, והיו לומדים סוגיות קשות בסדר קדשים בעיון. נכדיו הורגלו שכל ביקור אצל סבא מחייב אותם לשלוט היטב בכל החומר שלמדו ב'חדר' או בישיבה, אם כי הקפיד שלא לבחון אותם בפני אנשים אחרים, כדי למנוע אפשרות של ביושם באם לא ידעו לענות.

בעקבות האירוע המוחי שעבר בתשל"ה, נפגע כוח זכרונו התורני והדבר חרה לו מאוד. וכשהתחיל להיזכר בהדרגה בתלמודו, היתה שמחתו עצומה על כל מסכת וכל סוגיא בגמרא שחזרה אליו והיה מתבטא אז: "ברוך השם, לאט לאט המסכתות מתחילות לחזור אלי".

מדי יום ביומו השכים להתפלל במניין הראשון בבית-הכנסת, והיה מקפיד מאוד להיות מהעשרה הראשונים שמגיעים להתפלל. הוא הקפיד מאוד שיתפללו מנחה לפני השקיעה וטען שעדיף להתפלל בזמן, ואפילו ביחידות, מאשר לארגן מניין שיתפלל אחרי הזמן. וכשהבחין באנשים שתמיד מגיעים להתפלל מנחה בערב שבת בשעה מאוחרת, היה כועס עליהם וגוער בהם. ויחד עם זאת, כל המתפללים היו מכבדים אותו ומעריכים אותו מאוד.

כשנסע לרבי לתשרי תשכ"ו, סיפר לאחר מכן שכאשר הרבי הסתכל עליו הרגיש שרעד מתפשט בכל אבריו. הוא התבטא אז: הרגשתי שהרבי מסתכל לתוכי, 'דורך און דורך'... הגיע לידינו מכתב שכתב לו הרבי בימי חנוכה תשל"א, בנוסח של 'כללי-פרטי'. הרב קפלן ז"ל כתב אז לרבי הערות על ההדרן שנאמר בהתוועדות י"ט כסלו, והרבי ענה לו על כך בגוף כתי"ק: "להערות בההדרן - נדבר בזה תוס' = תוספת ביאור בש"ק שלאח"ז = בשבת-קודש שלאחרי זה, ובטח תגיע הר"ד גם למחנמ". והרבי מסיים: "בברכת הצלחה בתו"ת = בתומכי תמימים ובכלל".

סייעתא דשמיא

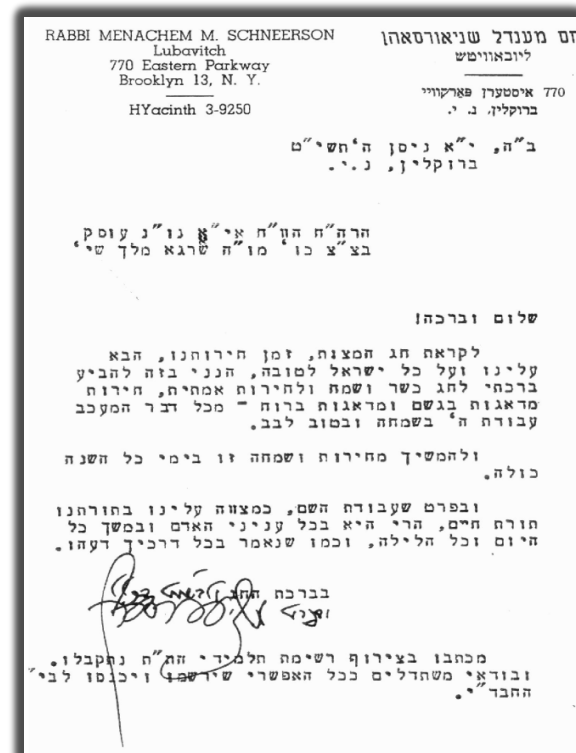
פעמיים בחייו ניצל הרב קפלן מתאונה: הפעם הראשונה היתה כשנסע לשבות במירון. את הדרך למירון עשה דרך חיפה ובתחנה המרכזית בחיפה הנהג סגר את דלת האוטובוס בדיוק לפני שהוא עלה. הרב קפלן הצר מאוד על שייאלץ לנסוע באוטובוס הבא, בשעה מאוחרת יחסית. בסוף התברר שאותו אוטובוס היה מעורב בתאונה והרב קפלן היה אומר שבזכות רשב"י הוא ניצל.

הפעם השנייה היתה בשנת תשל"ד, כשנסע במכונית שאירעה בה התאונה המפורסמת ונהרגו כמה מאנ"ש והוא ניצל בנס. כאות תודה לה' על הצלתו החליט לפעול להקמת בניין חדש לבית הכנסת בשיכון חב"ד, ומאז פעל בכל מרצו בעניין זה.

איש האמת

היה איש אמת ובענייני הרבנות לא חשש מפני אף אחד ולא התחשב בשיקולים צדדיים. במשך השנים היו פוליטיקאים שבאו אליו והבטיחו לו הבטחות אם יזדהה עם מפלגותיהם ויורה להצביע למענם, אך הוא לא התחשב בהם ולא בטובות ההנאה שהציעו לו. היה תמים מעצם טבעו. הוא לא סבל ערמומיות, ואהב אנשים ישרים.

כולם היו משבחים אותו על כך שהיה איש אמת, אך האמת היא שהדברים האחרים פשוט לא תפסו מקום אצלו. הוא היה אומר על

המאמר 'הבורח אחר הכבוד - הכבוד רודף אחריו', שכאשר הלה מזדקן ואין לו כוח לרוץ מהר, אז הכבוד משיג אותו... הוא עצמו אכן לא נזקק לברוח מהכבוד כי לא ראה בו דבר ממשי.

ובגלל שלא ייחס משמעות לענייני כבוד, לא היתה אצלו סתירה בין משרתו כרב לעיסוקו בענייני הבית. הוא עצמו היה מטפל בסידורים השונים, בדואר ובבנק וכו', והשאיר לרעייתו הרבנית רק תפקידים של עקרת בית בלבד, מלבד הנושא של חינוך הילדים שאותו לא השאיר לה. המשמעת בבית היתה חזקה מאוד. ומעל הכל, התחנכו לאור דמותו החסידית. בשעה חמש לפנות בוקר היו הילדים מתעוררים לשמע קולו של אבא המברך את ברכות השחר, מלה במלה, בקול רם וברור. וכשהיה מברך את בניו בערב יום כיפור, היה שרוי בהתרגשות עצומה. בשעת הברכה כל גופו רעד מבכי וגם הבנים בכו יחד איתו, כל אחד בתורו...

אחרית דבר

בשנת תשל"ה עבר הרב קפלן ז"ל אירוע מוחי, ומאז הפסיק למסור שיעורים בישיבה וכיהן כ'משיב'. למרות מצבו הגופני החלוש, היה ממשיך להגיע לישיבה במסירות מדי יום. כשהיה נכנס כולם קמו לכבודו עד שהתיישב במקומו. גם כשהיה עובר ליד חדר האוכל והבחורים הסועדים ראו אותו באמצע האכילה, כולם הפסיקו את האכילה וקמו לכבודו עד שדמותו לא תיראה. זה היה מאוד טבעי מבחינתם. כשנשאל למה הוא מתאמץ כל כך לבוא לישיבה, השיב: "יום שאינני הולך בו לישיבה - לא נחשב אצלי ליום".

גם באותה תקופה המשיך לענות בסבלנות לכל השואלים. מבטא דיבורו היה קשה, הוא דיבר באיטיות, ואם היו תלמידים שלא הסתגלו לדיבורו - היה מסביר להם שוב ושוב עד שיבינו.

בשנים האחרונות לחייו עסק בכל מרצו בקידום בניית בית-הכנסת 'בית אריה' בשיכון חב"ד בלוד. בבוקר האחרון לחייו עוד הספיק לשמוע על הבאת הלבנים האדומות לריצוף השטח שמסביב לבית-הכנסת. תפילת מנחה התפלל באותו יום, כ"ד מרחשוון תשמ"א, כדרכו בבית-הכנסת של עדת הגרוזינים בשיכון, ובאמצע חזרת הש"ץ הבחינו שראשו נשמט לאחור על הכסא, ואז נודע על יציאת נשמתו... ת.נ.צ.ב.ה. הותיר אחריו בנים, נכדים ונינים ההולכים בדרך התורה והחסידות ומקושרים לכ"ק אדמו"ר.

מכתבים לאב וסב הכלה

מכתבים לאב וסב הכלה

RABBI J. SCHNEERSOHN **יוסף יצחק שניאורסאהן**
OF LUBAWITZ **ליובאוויטש**
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN 13, N. Y.
 SLOCUM 6-2818

ב"ה, כ"ג אדר ה'ש"ט.

ירידי ח"ה אי"א מנה"ר
 גבריאל זלקינד שי' כהן

שלום וברכה.

במענה על כתבו מי"א איד, נכון לנסוע
 עם ב"ב יחיו לאה"ק ח"ו, והשי"ח יעזרם בנסיעה
 כשורה והסתדרות טובה בפרנסה בהרחבה מחוץ
 קביעות עתים לתורה והתקסקות בירבי החסידות.

המברכם *בגאמל-אברהם*

שטרסבורג-ירוש"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON **מנחם מענדל שניאורסאהן**
 ליובאוויטש
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN, N. Y. 11213
 HYACINTH 3-9250

ב"ה, ט"ז תמוז תשל"ב
 ברוקלין, נ.י.

האברן יוסף מאיר שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום י' תמוז ע"ד הצעת הנכדוה
 וכו', נכון השידוך ויהא בשעה טובה ומוצלחת.

בברכה *אברהם*

נ.ב. בטח שומר הוא השלשת השיעורים השונים לכל נפש בחומש
 תהלים ותניא הידועים.
 ובסח השתתף (וישתתף ביתר שאת) במבצע תפלין. וה'
 יצליח.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON **מנחם מענדל שניאורסאהן**
 ליובאוויטש
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN 13, N. Y.
 HYACINTH 3-9250

ב"ה, ח' אלול תשי"ז
 ברוקלין

הו"ח אי"א נוי"ט עוסק בציצ
 מוה' גבריאל שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נהקבל מכתבו מתחלת מני"א עם
 הפ"ט, שיקרא בעת רצון על הציון תקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקללה"ה נב"ש זי"ע.

מ"ש אודות שינוי הסדר בשיעור לימוד דא"ח בעשי"ק,
 לאחר אמירת לכה טעם נרננה וקולם בגחלא,

הנה גם כפי שמאמר במכתבו בשם בזה צדדים חיוביים
 וצדדים שליליים, וצד אחד שלא הזכירן הוא-ע"ד מרז"ל מפני הנכנסים
 שיאמרו שמתקיים בנגווא, ולכן דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.
 זילכו אתר הדוב הלומע פוה.

זיהיר שבכל אופן באוי"א יגדיל תורה ויאדירה תורת הנ
 ותורת החסידות, תורה המיטה, גופא זינשמת דאורייתא.

בברכה לבשו"ט ולכוה"ט *אברהם*

RABBI J. SCHNEERSOHN **יוסף יצחק שניאורסאהן**
OF LUBAWITZ **ליובאוויטש**
 770 EASTERN PARKWAY
 BROOKLYN 13, N. Y.
 SLOCUM 6-2818

ב"ה, ו' תשרי ח"ה
 ברוקלין.

ירידי ח"ה אי"א מנה"ר
 גבריאל זלקינד שי' כהן

שלום וברכה!

במענה על כתבו אשר באו צלחה
 לאה"ק ח"ו, ברוך בואם לשלום והשי"ח יזק
 אח בריאות כולם ויעזרם בהסתדרות טובה.

המברכם בחימה וגמ"ט *אברהם*